പഞ്ചരാത്രം

വള്ളത്തോൾ.

ഭാസകൃതിയായ

പഞ്ചരാത്രം നാടകം

പരിഭാഷകൻ:

വള്ളത്തോൾ.

പ്രസാധകൻ:

നാലപ്പാട്ട് നാരായണമേനോൻ.

KUNNAMKULAM:
Akshara Ratna Prakasika Press,

1098.

Price 12 Annas.

മുഖവുര

പ്രഭാതത്തിന്നു മുമ്പിൽ ഇരുട്ടു, പുഞ്ചിരിക്കു മുമ്പിൽ മുഖംകറക്കൽ— ഇതു പ്രകൃതിനിയമമാണ്; അതുപോലെ, കാളിദാസന്നുപോലും ഉപജീവ്യനായ ഭാസമഹാകവി ഉണ്ടാക്കിയതും ഇന്നത്തെ കേരളകവിസമ്രാട്ടിനാൽ വിവൎത്തനം ചെയ്യപ്പെട്ടതുമായ ഈ വിശിഷ്ടകൃതിക്കു മുമ്പിലും എന്റെ ചില ജല്പനം കാണപ്പെടുന്നതിൽ വായനക്കാർ സമാധാനിക്കട്ടെ.

ഈ പഞ്ചരാത്രം മലയാളത്തിലെ രൂപകങ്ങൾക്കിടയിൽ ഒരു പുതിയ പ്രസ്ഥാനത്തെയാണ് കാണിക്കുന്നതു. ഇതിന്നു നാടകം എന്ന പേർ നാട്യകാവ്യം എന്നൎത്ഥത്തിൽ മാത്രമേ യോജിക്കു; സാഹിത്യകാരന്മാർ ഇതിന്നു 'സമവകാര'മെന്നാണ് പേർ കല്പിക്കുക: പ്രഖ്യാതമായ ഇതിവൃത്തം, ദേവാസുരവൎഗ്ഗത്തിൽപ്പെട്ട പന്തിരണ്ടു ഉദാത്തനായകന്മാർ, മുറക്കു ചെറുതുചെറുതായ മൂന്നങ്കങ്ങൾ, വീരരസത്തിന്നു പ്രാധാന്യം —ഇങ്ങിനെയൊക്കെയാണ് സമവകാരം എന്ന രൂപകത്തിന്റെ ലക്ഷണം. ഇതിൽ മിക്കതും പഞ്ചരാത്രത്തിന്നുണ്ടു. ഇതിലെ പാത്രങ്ങളിൽ ഭീഷ്മയുധിഷ്ഠിരാദികൾ പൌരാണികദൃഷ്ട്യാ ദേവവൎഗ്ഗത്തിലും, ദുൎയ്യോധനശകുനിപ്രഭൃതികൾ അ

സുരവൎഗ്ഗത്തിലും പെട്ടവരാണല്ലോ.

പഞ്ചരാത്രം ഒരു പ്രൌഢഗ്രന്ഥമാണ്. ഇത്തരം വ്യംഗ്യപ്രധാനങ്ങളായ കാവ്യങ്ങളുടെ സ്വാരസ്യം പ്രകാശിപ്പിപ്പാൻ സവിസ്തരമായ വ്യാഖ്യാനം തന്നെ വേണം; എന്റെ ഈ ചെറുടിപ്പണി എന്നേപ്പോലുള്ള അവ്യുൽപന്നന്മാൎക്കു അല്പം ഉപകരിച്ചാലായി എന്നേ ഉള്ളൂ.

ഈ തൎജ്ജമ എഴുതിക്കഴിഞ്ഞിട്ടു അഞ്ചാറു കൊല്ലമായി. ആയിടയിൽ മറെറാരു തൎജ്ജമ പുറത്തു വന്നതുകൊണ്ടു നമ്മുടെ പരിഭാഷകൻ ഇതിന്റെ പ്രസിദ്ധീകരണത്തിൽ അത്ര ശ്രദ്ധിച്ചില്ല. ഇപ്പോറം കൊച്ചി ഭാഷാപരിഷ്കരണക്കമ്മററിയുടെ ദൃഷ്ടി ഈ അനൎഘരത്നത്തിൽ പതിഞ്ഞതിനാലാണ് ഇതിന്റെ കിരണകന്ദളങ്ങളും നീളെ പ്രസരിപ്പാനിടയായതു്. കമ്മററിയുടെ ഉചിതജ്ഞതയ്ക്കു നാം നന്ദി പറയുക!

അണ്ടത്തോട്,
൧൧൦൩ ചിങ്ങം ൨൯ } പ്രസാധകൻ.

⁂

പഞ്ചരാത്രം നാടകം

ഒന്നാമങ്കം.

[നാന്ദ്യന്തത്തിൽ സൂത്രധാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

സൂത്രധാരൻ:—

ദ്രോണൻ, യുധിഷ്ഠിര, നിഹാർജ്ജുനഭീമദൂതൻ,
ദുര്യോധനൻ, ശകുനിനായകകർണ്ണധാരൻ,
രക്ഷിച്ചിടട്ടെ വഴിപോലഭിമന്യു, ഭീഷ്മ-
നാശ്രീവിരാട്പുരുഷനുത്തരകർമ്മശീലൻ. (൧)

(ചുറ്റിനടന്നിട്ട്) ഇപ്രകാരം ആര്യമിശ്രന്മാരോടറിയിക്കട്ടെ. ഏയ്! എന്താണ്, ഞാൻ അറിയി

൧. ദ്രോണൻ=കാക്കപോലെ കറുത്തവൻ. യുധിഷ്ഠിരൻ=യുദ്ധത്തിൽ സ്ഥിരൻ. അർജ്ജു.... ദൂതൻ=അർജ്ജുനഭീമന്മാർക്കായി ദൂത്യം നടത്തിയവൻ. ദുര്യോധനൻ=ദുഷ്കരമായ യുദ്ധം ചെയ്യുന്നവൻ. ശകുനി.........ധാരൻ=ഗരുഡന്റെ കപ്പിത്താൻ [ഗരുഡനാകുന്ന കപ്പലിനെ ആകാശത്തിൽ നടത്തുന്നവൻ, ഗരുഡവാഹനൻ എന്നർത്ഥം.] അഭിമന്യു=യജ്ഞോന്മുഖൻ. ഭീഷ്മൻ=ദുർജ്ജനഭയങ്കരൻ. വിരാട്പുരുഷൻ=ആദിപുരുഷൻ. ഉത്ത......ശീലൻ=പ്രശസ്തകർമ്മങ്ങളും ചെയ്യുന്നവൻ. ഇതിൽ മുദ്രാലങ്കാരഭംഗ്യാ കഥാപാത്രങ്ങളെ സൂചിപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ങ്ങുവാൻ ഭാവിച്ചപ്പോൾ, ഒരു ശബ്ദം കേൾക്കുന്നതു പോലെ തോന്നുന്നത്? ആട്ടെ, നോക്കാം. [അണിയറയിൽ] അമ്പോ, കുരുരാജാവിന്റെ യജ്ഞസമൃദ്ധി!

സൂത്രധാരൻ:— ശരി, മനസ്സിലായി.

അരചന്മാരഖിലാന്തഃ-
പുരമൊട്ടുമൊന്നിച്ചു വന്നുചേർന്നു മുദാ,
കുരുപതിദുര്യ്യോധനനുടെ
തിരുയജ്ഞമിതാ, നടക്കുന്നു. (൨)

(പോയി)

സ്ഥാപന കഴിഞ്ഞു.

[അനന്തരം മൂന്നു ബ്രാഹ്മണർ പ്രവേശിക്കുന്നു]

എല്ലാവരും:— അമ്പോ, കുരുരാജാവിന്റെ യജ്ഞസമൃദ്ധി!

ഒന്നാമൻ:— ഇവിടെയാകട്ടേ,

കാശം പൂത്തവ പോലെയായ് ദിശകൾ വി-
പ്രോച്ഛിഷ്ടമാം ചോറിനാൽ;
ഹോമത്തിൻപുകയാൽ പരക്കെയൊഴിവായ്
വൃക്ഷങ്ങൾതൻ പൂമണം;
മാന്മട്ടായി പുലിവ്രജം; മലകളിൽ
സ്സിംഹങ്ങളും ശാന്തരായ്;
മന്നൻ ദീക്ഷ വഹിച്ചവാറുലകമി-
ങ്ങൊന്നിച്ചു ദീക്ഷിച്ചിതോ! (൩)

---

൩. ദീക്ഷ=യജ്ഞവ്രതം

രണ്ടാമൻ:— ഭവാൻ പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്.

ഹവ്യത്താൽ പരിതൃപ്തനഗ്നി സുരർതൻ
വക്ത്രം; ദ്വിജശ്രേഷ്ഠരോ
ദ്രവ്യത്താൽ; പശുപക്ഷിമാനുഷരുമി-
ന്നൊട്ടുക്ക സംതൃപ്തരായ്;
ഇവ്വണ്ണം സ്വപനന്മ വീളെ രസമായ്
ശ്ലാഘിയ്ക്കുമിപ്പാരിടം
ദിവ്യന്മാരുടെ ലോകമൊക്കെയതിലം-
ഘിച്ചു ഗുണശ്രേണിയാൽ. (൪)

മൂന്നാമൻ:— ഇതാ, പൂജ്യന്മാരായ ബ്രാഹ്മണർ,

കാൽത്താരിൽ ക്ഷിതിപാലർതൻ മുടിതല-
പ്പൂവേശിയോരെത്രയും
ശാസ്ത്രാദിജ്ഞർ, വയോധികസ്ഥിതിയിലും
സ്വാധ്യായബദ്ധവ്രതർ,
വാർദ്ധക്യത്തിലിയന്നമെയ്യയവൊടും,
ശിഷ്യന്റെ തോളത്തു കൈ
ചേർത്തഗ്ര്യദ്വിപവൃദ്ധർ പോലെ, വടിയും
കുത്തിഗ്ഗമിയ്ക്കുന്നതേ. (൫)

എല്ലാവരും:— ഉണ്ണികളേ, ഉണ്ണികളേ, അവഭൃഥസ്നാനം കഴിയും മുമ്പ നിങ്ങൾ തീ കൊളുത്തിക്കളയരുതേ!

---

൪. അഗ്നിമുഖാ വൈ ദേവാഃ എന്നു വേദം.

ഒന്നാമൻ:— അയ്യേ, ബാലചാപലം കാണിച്ചുക-
ഴിഞ്ഞു!

കത്തും യൂപം ലസിപ്പൂ ക്ഷിതിയുടെ കനക-
ക്കയ്യു പോലിങ്ങു; ടുപ്പി-
പ്പീലാ ചൈത്യാഗ്നി ലോകാഗ്നിയെ: വൃഷലകനെ
ക്ഷോണിദേവൻ കണക്കേ;
വേകുന്നീലാ പുറം വേദിപ്പുറ,മിവ ചുഴലെ-
പ്പുല്ലുയാം ദർഭമൂലം;
പ്രാഗ്വംശത്തിൽക്കടപ്പൂ പുകയിതു: നളിന-
പ്പൊയ്ക്കയിൽക്കുംഭി പോലെ. (൩)

രണ്ടാമൻ:— ശരിതന്നെ.

അഗ്നിയെ,യഗ്നിഭയത്താ-
ലുഴറി,യിതാ, വിപ്രർ കൊണ്ടുപോരുന്നു:
ദോഷപ്പെട്ട കുലത്തിൽ
ജ്ഞാതിഭയാൽ ജ്ഞാതിയെപ്പോലെ. (൪)

മൂന്നാമൻ:— ഇതാ, നിങ്ങൾ മറ്റൊന്നു നോക്കുവി
ൻ!

നെയ്യിൻവണ്ടി വഹിക്കുന്നു
വെള്ളം കോരിയൊഴിക്കിലും:

---

൩. യൂപം=യജ്ഞസ്തംഭം. ചൈത്യം=യജ്ഞസ്ഥാനം. ലോകാഗ്നി=സാധാരണത്തീച്ചു്. വൃഷലകൻ=ശൂദ്രൻ. പ്രാഗ്വംശം=ഹോമഗൃഹത്തിന്നു കിഴക്കായി യജ്വാക്കൾക്കും മറ്റുമിരിപ്പാനുള്ള ഗൃഹം.

൪. ജ്ഞാതി=ദായാദി.

ബാലസ്നേഹവശാൽ, കൂട്ടി
പോയോരമ്പല പോലവേ. (൮)

ഒന്നാമൻ:— അങ്ങു പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്.

പച്ചപ്പുല്ലിലൊതുങ്ങിനിന്നു കുറതായ്-
ശ്ശോഷിച്ചിട്ടും ഒട്ടു ചേ-
ന്നിച്ചക്രേശ്വരധർമ്മവണ്ടിയെരിയി-
പ്പാനുദ്യതൻ പാവകൻ;
കാറേററിട്ടു പടർന്നുകത്തിയഥ ത-
ച്ചക്രത്തിലെത്തി ക്രമാൽ,
ച്ചുററിന്മേലൊരു മണ്ഡലാകൃതിയിലായ്
നേടുന്നു സൂര്യാഭയെ. (൯)

രണ്ടാമൻ:— ഇതാ, മറെറാന്നു നോക്കൂ.

പുററിങ്കൽനിന്നഗ്നിഭയത്തൊടഞ്ചു
സർപ്പങ്ങളും, രന്ധ്രങ്ങളിലൂടെയൊപ്പം
പുറത്തിറങ്ങുന്നു: മൃതന്റെ മെയ്യിൽ-
നിന്നൊപ്പമഞ്ചിന്ദ്രിയമെന്നപോലെ. (൰)

മൂന്നാമൻ:— ഇതാ, നിങ്ങളും മറെറാന്നു നോക്കു-
വിൻ.

മരത്തിനോടൊത്തിളകും മഹാഗ്നി
മരത്തിനെക്കത്തിയെരിച്ചിടുമ്പോൾ

---

൯. ചക്രേശ്വരൻ=രാജാവ്. ധർമ്മവണ്ടി=യജ്ഞശകടം. മണ്ഡലാകൃതി=വട്ടമൊത്ത വടിവ്. സൂര്യാഭയെ നേടുന്നു=സൂര്യനെപ്പോലെയായിത്തീരുന്നു.

പ്രാണങ്ങൾ പോലാശു പറന്നുപോയി
പൊത്താകുമുൾമ്മെയ്യിലെഴും ഖഗങ്ങൾ. (൧൧)

ഒന്നാമൻ:— ശരിതന്നെ.

ഒരുണക്കമരത്താൽ, പ്പിം-
മരങ്ങൾ നിറഞ്ഞും വനം,
നിലകെട്ടുള്ളൊരുവനാൽ
കുലം പോലെരിയുന്നതേ. (൧൨)

രണ്ടാമൻ:—

മഖദഹനനൽദ്ദഹിക്കും
മുളകളിതാ കാററു തട്ടിയിളകുകയാൽ
ഉയരുന്നു, താഴുന്നു:
നരരുടെഭാഗ്യങ്ങളെപ്പോലേ. (൧൩)

മൂന്നാമൻ:— അങ്ങു പറഞ്ഞതു ശരിയാണ്.

വേകുന്നതടിമേൽ ശ്ലിഷ്ട-
വല്ലി ചുററിയൊരീ മരം:
ദുഷ്ട്കുലച്ഛാച്ഛയിൽശ്ശിഷ്ടൻ
സ്ത്രീദോഷാലെന്നപോലവേ. (൧൪)

ഒന്നാമൻ:—

ലതാനികുഞ്ജം ചെടിപൊന്തയൊത്തീ-
ക്കാടാകുമാഹാരമശിച്ചു പാരം,

---

൧൩. മഖദഹനൻ=യാഗാഗ്നി.
൧൪. ശിഷ്ടൻ=നല്ലവൻ.

ഹുതാശനൻ കൈ കഴുകുന്നതിന്നോ
സരിത്തിലിട്ടീ പിടിച്ചിറങ്ങി! (൧൩)

രണ്ടാമൻ:— ഇതാ, ഇതാ,

നീളമുള്ള കുശവല്ലപംവഴി മരത്തിൽ-
നിന്നു മർമാന്നു തീ;
നാളമേററടനരിഞ്ഞുവീഴ്വിതു പഴുത്ത
പോലെ കളീഫലം;
ചോടെരിഞ്ഞു സുചിരാൽ വിഴുന്നു തനതഗ്ര-
സീമ്നി വലുതായ തേൻ-
കൂടെഴുന്നൊരു കരിമ്പനത്തരു മഹേശ്വ-
രൻെറ മഴപോലവേ. (൧൪)

മൂന്നാമൻ:— ഹാ, സജ്ജനത്തിൻെറ കോപം പോ
ലെ, അഗ്നിഭഗവാൻ കത്തിയടങ്ങി.

ഇതാ, കഴിഞ്ഞൂ വിറകെന്നമൂലം
ഹുതാശനന്നേററ ബലപ്രണാശം:
ഉദാരശീലന്നു ധനാത്ത്യയത്താൽ
പ്രദാനശക്തിക്ഷയമെന്നപോലേ. (൧൫)

---

൧൩. പൊന്ത=ചെറുവള്ളിക്കെട്ടു്. മൊന്ത എന്നു ചിലർ. സരിത്തു്=നദി.

൧൪. കുശവല്ലപം=ദർഭകളും മരവരികളും. നാളം=തീജ്വാല. അഗ്രസീമ്നി=മുകളിൽ.

൧൫. ഉദാരശീലൻ=ദാനശീലൻ. ധനാത്ത്യയം=മുതൽനാശം.

ഒന്നാമൻ:—

ഹുതാശൻ, സ്രുക്കു,രണി, പു-
ല്ലിവയെത്തീന്നുതിക്കയായ്:
ദ്യൂത്താൽ സപത്നനവൻ വീട്ടു-
സാമാനത്തെക്കണക്കിനെ. (൧൮)

രണ്ടാമൻ:—

ചാഞ്ഞുള്ള കൊമ്പൊടു നദിക്കരികത്തു നില്ക്കു-
മിപ്ലാശു കാററിലുലയുന്നിലയായ കയ്യാൽ,
ദാവാഗ്നിയേററഴിപെട്ട മഹീരുഹങ്ങൾ-
ക്കീവണ്ണമിപ്പൊഴുദകക്രിയ ചെയ്കയാണോ! (൧൯)

മൂന്നാമൻ:— എന്നാൽ വയസ്യ, നമുക്കും ആചമനം കഴിക്കാം.

രണ്ടുപേരും:— അങ്ങിനെതന്നെ.

(എല്ലാവരും ആചമനം കഴിച്ചിട്ട്)

ഒന്നാമൻ:— എയ്, ഇതാ, അത്രഭവാൻ കുരുരാജാവു ദുൎയ്യോധനൻ, ഭീഷ്മദ്രോണന്മാർ മുമ്പിലും രാജാക്കന്മാരൊക്കെ പിന്നിലുമായി, ഇങ്ങോട്ടെഴുന്നള്ളുന്നു. ഇതാ,

---

൧൮. സ്രുക്ക്=ഹോമപാത്രം. അരണി=തീ കടഞ്ഞുണ്ടാക്കുന്ന മരം. പുല്ല=ദൎഭ. ദ്യൂതു്=ചൂതുകളി മുതലായതു്. തീന്നുതിക്കക എന്നതിന്നു് ഉപമാപക്ഷത്തിൽ വിറതിന്നുക എന്നർത്ഥം.

൧൯. ദാവാഗ്നി=കാട്ടുതീയായി പരിണമിച്ച യജ്ഞാഗ്നി. മഹീരുഹങ്ങൾ=മരങ്ങൾ.

യജ്ഞങ്ങൾ ചെയ്കി, ളയെ ല്ലക വിക്രമത്താൽ
കോപം ത്യജിക്ക, ദയചെയ്യുക തൻജനത്തിൽ,
എന്നീവിധം പ്രകൃതയോഗ്യമുരച്ച ഭംഗ്യാ
ചെയ്യുന്ന പൌരരിഹ പാർത്ഥപരിഗ്രഹം താൻ.
(൨൦)

അതിനാൽ വരൂ. നമുക്കും കുരുരാജാവിനെ
സംഭാവനംചെയ്യാം.

രണ്ടുപേരും:— അങ്ങിനെതന്നെ.

എല്ലാവരും:— ജയിച്ചാലും, അങ്ങുന്നു ജയിച്ചാലും!

(പോയി)

വിഷ്കംഭം കഴിഞ്ഞു.

(പിന്നെ ഭീഷ്മരും ദ്രോണരും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ദ്രോണർ:— ദുര്യോധനൻ ധർമ്മം അനുഷ്ഠിക്കുന്നതിന്റെ ഗുണം എനിക്കുതന്നെയാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

തൻബന്ധുമിത്രങ്ങളെയൊക്കയും വി-
ട്ടാചാര്യനിൽച്ചേർൽവിതു ശിഷ്യദോഷം;
കിടാവിനെദ്ദേശികനേകിയച്ചാ-
ലച്ഛന്നമമ്മയ്ക്കുമൊഴിഞ്ഞു ഭാരം. (൨൧)

---

൨൦. ഇള=ഭൂമി. പ്രകൃതയോഗ്യം=പ്രകൃതത്തിന്നു തക്കമട്ടിൽ. പാർത്ഥപരിഗ്രഹം=പാണ്ഡവന്മാരെ സ്വീകരിക്കൽ.

൨൧. ദേശികന്=ഗുരുവിൻ പക്കൽ.

ഭീഷ്മർ:— ഈ ദുൎയ്യോധനൻ,

ധനാപഹാരാലൊരുയച്ച് നേടി,
വൈരപ്രിയംകൊണ്ടപകീൎത്തി ചാൎത്തി;
ഇപ്പോളവൻ താനിതു മട്ടു ധൎമ്മം
ചെയ്യുല്ലസിക്കുന്നിതു പുണ്യവാനായ്! (൨൨)

[അനന്തരം ദുൎയ്യോധനനും, കൎണ്ണനും, ശകുനിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദുൎയ്യോധനൻ:—

ഇവൻ ശ്രദ്ധാവാനായ്; മയി ഗുരുജനം
പ്രീത്യ-മൂലകം
സുവിശ്വസ്തം; നില്പായ് ഗുണ-മപായശ-
സ്സസ്തമിതമായ്;
മരിച്ചേ വിണ്ണേറൂ മനുജരിതി ഭോ-
ഷ്ക്കോതലിതു: മ-
റ്റൊരേടത്തല്ലാ വിണ്ണ്-ഇതു മികവൊടൊ-
ക്കുന്നതിഹ താൻ. (൨൩)

കൎണ്ണൻ:— ഗാന്ധാരീനന്ദന, ഇവിടുന്നു ന്യായ്യമായി സമ്പാദിച്ച ധനത്തെ ദാനംചെയ്യുന്നതു യുക്തംതന്നെയാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

---

൨൩. മയി=എങ്കൽ. സുവിശ്വസ്തം=നന്നായ വിശ്വസിച്ചത്. അപയശസ്സ്=ദുഷ്കീൎത്തി. ഇഹതാൻ=ഇവിടെത്തന്നെ [ഈ ലോകത്തിൽത്തന്നെ.]

അസ്ത്രാധീനം ക്ഷത്രിയന്മാക്കു നേട്ടം;
പുത്രന്മാക്കായ്ക്കെട്ടിവെച്ചാലബദ്ധം
വിത്തം സവ്വം വിപ്രരിൽച്ചേത്തു ഭൂപൻ
പുത്രന്മാക്കായ് നൽകണം വില്ലുമാത്രം. (൨൪)

ശകുനി:— ശരിയാണ്, ഗംഗാസ്പർശംകൊണ്ടു നിമ്മ
ലാംഗനായ അംഗരാജാവു പറഞ്ഞത്.

കണ്ണൻ:—

ഇക്ഷ്വാകു,ശര്യാതി,യയാതി, രാമൻ,
മാന്ധാതൃനാഭാഗനൃഗാംബരീഷർ
സമ്പന്നരീമന്നർമരിക്കിലും, ഹാ,
ജീവിച്ചിരിക്കുന്നു മഖങ്ങളാലേ! (൨൫)

എല്ലാവരും:— ഗാന്ധാരീനന്ദന, ഭാഗ്യംകൊണ്ടു ഭ
വാൻ യാഗംകഴിഞ്ഞു ശോഭിക്കുന്നു.

ദുര്യോധനൻ:— ഞാൻ അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. ആ
ചാര്യ, ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, വരൂ, വരൂ. ഇതു ക്രമപ്രകാര
മായില്ല.

ദുര്യോധനൻ:— എങ്ങിനെയാണ് ക്രമം?

ദ്രോണർ:— ഭവാൻ കാണുന്നില്ലേ?

നരാവതാരമാണോരീ-
ദൈവതത്തെ നമിക്കെടോ!

---

൨൪. അസ്ത്രാധീനം=അമ്പിന്റെ കീഴിൽ. [ക്ഷത്രിയൻ യുദ്ധംചെയ്തു സമ്പാദിക്കണമെന്നർത്ഥം]

ഭീഷ്മരെപ്പിന്നിലിട്ടെന്നെ
വന്ദിപ്പതയുക്തമാം. (൨൯)

ഭീഷ്മർ:— അങ്ങിനെ പറയരുത്. പല സംഗതികൾ കൊണ്ടും ഞാൻ അങ്ങേക്കു താഴെയാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

ഭവാൻ സ്വയംഭൂവി,വനമ്മ പെററവൻ;
മമായുധം വൃത്തി; ഭവാനു മൈത്രി താൻ;
ദ്വിജൻ ഭവാൻ, ക്ഷത്രിയർ ഞങ്ങൾ; ദേശികൻ
ഭവാനയേ, ഞങ്ങൾ മികച്ച ശിഷ്യർകൾ. (൩൦)

ദ്രോണർ:— മഹാത്മാക്കൾ, തങ്ങളെ താഴ്ത്തിയേ പറകയുള്ളല്ലോ. ഉണ്ണി, വരു, എന്നെ വന്ദിച്ചുകൊൾക.

ദുഃയ്യോധനൻ:— ആചായ്യ, ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, വരു, വരു. ഇപ്രകാരംതന്നെ, അവഭൃഥസ്നാനങ്ങളിൽ ക്ലേശമനുഭവിച്ചാലും!

ദുഃയ്യോധനൻ:— ഞാൻ അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. മുത്തച്ഛ, ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

ഭീഷ്മർ:— പൌത്ര, വരു, വരു. ഇപ്രകാരംതന്നെ അങ്ങേക്കു ശമമുണ്ടായിവരട്ടെ!

ദുഃയ്യോധനൻ:— ഞാൻ അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടു. അമ്മാമ, ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

---

൨൯. അയുക്തമാം=അനുചിതമാണ്.
൩൦. വൃത്തി=ഉപജീവനം. മൈത്രി=പ്രാണിസ്നേഹം.

ശകുനി:— ഉണ്ണി,

ഈവിധമേ വരദക്ഷിണ-
മായെല്ലാ യാഗവും കഴിച്ചു ഭവാൻ
വെന്നു, ജരാസന്ധൻ പോ-
ലെത്തിയ്ക്കുക നൃപരെ രാജസൂയത്തിൽ! (൨൭)

ദ്രോണർ:— (ആത്മഗതം) അമ്പോ, ശകുനിയുടെ ആശീർവ്വാദവും ഉദ്വേഗജനകമായിരിയ്ക്കുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ, ഈ ക്ഷത്രിയകുമാരൻ വിരോധപ്രിയനാണല്ലോ.

ദുര്യ്യോധനൻ:— സഖേ, കർണ്ണ, ഗുരുജനവന്ദനാവസാനത്തിൽ ക്രമപ്രകാരം മിത്രവിശ്വാസം അനുഭവിച്ചാലും!

കർണ്ണൻ:— ഗാന്ധാരീനന്ദന,

ക്രതുപ്രസൂതത്താൽ കൃശമിത്തപോംഗം;
സഹിയ്ക്കുമൊക്കെക്കിലമത്തുപുൽകാം;
ആലോചിയാതല്ല തൊടാത്തതീ ഞാൻ;
രാജർഷിധീരോക്തിവശാൽഭയംമേ! (൨൮)

ദുര്യ്യോധനൻ:— ഇങ്ങിനെതന്നെ തോന്നട്ടെ!

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, ദുര്യ്യോധന, ഇതാ, ഇന്ദ്രന്റെ

൨൭. വരദക്ഷിണം=ശ്രേഷ്ഠമായ ദക്ഷിണയോടുകൂടിയത.

൨൮. രാജർഷിധീരോക്തി=രാജർഷിമാരുടെ ധീരവാക്യം.

പ്രിയസ്നേഹിതനായ ഭീഷ്മകൻ ഭവാനെ ഉപചരിയ്ക്കുന്നു.

ദുര്യോധനൻ:— ആര്യന്നു സ്വാഗതം! ഞാൻ വന്ദിയ്ക്കുന്നു.

ഭീഷ്മർ:— പൌത്ര, ദുര്യോധന, ഇതാ, തെക്കെ ദിക്കിന്റെ രക്ഷിതാവായ ഭൂരിശ്രവസ്സ ഭവാനെ ഉപചരിയ്ക്കുന്നു.

ദുര്യോധനൻ:— ആര്യന്നു സ്വാഗതം!

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, ദുര്യോധന, ഭവാന്റെ യജ്ഞം കൊണ്ടാടാനായി ശ്രീകൃഷ്ണൻ അയച്ചിട്ടുള്ള അഭിമന്യു അങ്ങയെ ഉപചരിയ്ക്കുന്നു.

ശകുനി:— ഉണ്ണി, ദുര്യോധന, ഇതാ, ജരാസന്ധപുത്രനായ സഹദേവൻ അങ്ങയെ വന്ദിയ്ക്കുന്നു.

ദുര്യോധനൻ:— വരൂ, വരൂ, ഉണ്ണി, അച്ഛനെപ്പോലെ പരാക്രമിയായി ഭവിച്ചാലും;

എല്ലാവരും:— ഇതാ, എല്ലാ രാജാക്കന്മാരും അങ്ങയെ ഉപചരിയ്ക്കുന്നു.

ദുര്യോധനൻ:— ഞാൻ അനുഗ്രഹിയ്ക്കപ്പെട്ടു. എയ് എല്ലാ രാജാക്കന്മാരും വന്ന കൂട്ടത്തിൽ വിരാടൻ വരാഞ്ഞതെന്താണ്?

ശകുനി:— അദ്ദേഹത്തിനും ഞാൻ ആളെ അയച്ചിരുന്നു. വഴിയ്ക്കു താമസിച്ചുപോയതാണെന്നു തോന്നുന്നു.

ദുഃയ്യോധനൻ:— അല്ലയോ ആചാൎയ്യ, ധൎമ്മത്തിലും
ധനുസ്സിലും ആചാൎയ്യ, ദക്ഷിണ സ്വീകരിക്കുക.

ദ്രോണർ:— ദക്ഷിണയോ! വരട്ടെ, വരട്ടെ! ഞാൻ
ഭവാനോട് അപേക്ഷിച്ചുകൊള്ളാം.

ദുൎയ്യോധനൻ:— ആചാൎയ്യനും അപേക്ഷിക്കുകയോ?

ഭീഷ്മർ:— എന്താണ് പ്രയോജനം?

സേവിച്ചു ബാല്യദശയിങ്കൽ മറയ്ക്കു സോമം;
വാഴ്പൂകുടത്തണലിലു;—ണ്ടുതുലോം യശസ്സും;
ഇല്ലായ്മ രാജഗുരുവാകിയ വിപ്രനേതി-
ലാ, വസ്തുവെന്തു? ഫലമെന്തു? മഹത്വമെന്തോ?
(൧൦)

ദുഃയ്യോധനൻ:— ഭവാൻ കല്പിച്ചാലും! എന്താണിഷ്ടം?

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, ദുഃയ്യോധന, ഞാൻ പറയാം.

ദുഃയ്യോധനൻ:— എന്താണ് ഇനിയും അങ്ങ് ആലോ
ചിക്കുന്നത്?

ഭവാനാൽത്താൻ സംശിക്ഷിതനയിരിനെ-
ക്കാൾ പ്രിയനമാ-
ണിവൻ, ശൂരന്മാരിൽ സ്ഥിതിയുടയവൻ,
സാഹസകരൻ;

---

൧൦. സോമം=സോമം എന്ന യജ്ഞലതയുടെ നീർ. ഇ
ല്ലായ്മ=ദാരിദ്ര്യം. രാജഗുരുവായ ദ്രോണക്ക് ഇതരന്മാരിൽനി
ന്നു ലഭിക്കേണ്ടതായിട്ടൊന്നുമില്ലെന്നു സാരം.

൧൧. സംശിക്ഷിതൻ=പഠിപ്പിക്കപ്പെട്ടവൻ. സാഹസ
കരൻ=സാഹസം (വിക്രമം) ചെയ്യുന്നവൻ.

ശരിക്കെന്തൊന്നിഷ്ടം? പറയുക,വനെ
ന്തേകണ്ണ? -മെനി-
ക്കുറിക്കുന്നൂകയ്യിൽഗ്ഗദയിതി,വിടെ-
ക്ഷോ സകലവും! (൩൧)

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, ഞാൻ പറയാം; എനിക്കു ക
ണ്ണീർകൊണ്ടു തൊണ്ടയിടറുന്നു.

എല്ലാവരും:— ആചാര്യനും കണ്ണീർ വാക്കുകയോ?

ഭീഷ്മർ:— പൌത്ര, ദുര്യോധന, വെറുതെയാണ്
അങ്ങയുടെ ശ്രമം!

ദുര്യോധനൻ:— ആരവിടെ?

ഭടൻ:— (പ്രവേശിച്ച്) മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!

ദുര്യോധനൻ:— കുറെ വെള്ളം.

ഭടൻ:— മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനപോലെ (പോ
യി പ്രവേശിച്ചിട്ട്) മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!
ഇതാ, തണ്ണീർ.

ദുര്യോധനൻ:— കൊണ്ടുവരൂ. (ജലപാത്രം വാങ്ങി
യിട്ട്) ആചാര്യ, മുഖം കഴുകുക.

ദ്രോണർ:— വരട്ടെ, എന്റെ കാര്യം ചെയ്യൽത
ന്നെ മുഖോദകമായിത്തീരട്ടെ!

ദുര്യോധനൻ:— ഹാ, കഷ്ടം!

മമ മുൻകളവോർത്തിടുന്നുവെങ്കിൽ,-
ത്തരികില്ലെന്നുമറച്ചിടുന്നുവെങ്കിൽ,

ശരജാലകഠോരമായ കൈത-

ന്നരുള്ളൂ; വെള്ളമിതാ പ്രതിഗ്രഹാൎത്ഥം! (൩൨)

ദ്രോണർ:-- കൊള്ളാം, എനിയ്ക്കു വിശ്വാസമായി. ഉണ്ണി കേൾക്കു.

ആലംബമില്ലാത്തെവർതന്നുദന്ത-
മറിഞ്ഞതല്ലാണ്ടുകൾ പന്തിരണ്ടാൽ;
ആപ്പാണ്ഡവന്മാൎക്കിഹ പങ്കു നൽകു-
കണ്ണുണ്ണി; ഏതേ ദക്ഷിണ, ഭിക്ഷയും മേ. (൩൩)

ശകുനി:-- (ഉദ്വേഗത്തോടുകൂടി) ഹേ, അരുത്.

ഗുരുവാണെന്നവിശ്വാസാ-
ലുറച്ചോതിയ ശിഷ്യനിൽ,
യജ്ഞമാം വഴി വെച്ചിട്ടീ-
ദ്ധൎമ്മവഞ്ചനയുക്തമോ? (൩൪)

ദ്രോണർ:-- എന്ത്, ധൎമ്മവഞ്ചനയോ? അല്ലയോ ഗാന്ധാരരാജ്യം നേടി ഗൎവ്വിയ്ക്കുന്ന ശകുനി, അങ്ങ് അങ്ങയുടെ ദുഷ്ടതകൊണ്ട് എല്ലാലോകവും ദുഷ്ടമാണെന്നു വിചാരിയ്ക്കുന്നു. ഹാ കഷ്ടം!

ഭ്രാതാക്കൾക്കു കൊടുക്കുക

---

൩൨. ശരജാലകഠോരം=അസംഖ്യം ശരങ്ങൾ ഉപയോഗിച്ചതിനാൽ തഴമ്പു പിടിച്ചത്. പ്രതിഗ്രഹാൎത്ഥം=ദാനത്തിന്നായി.

പൈതൃകനാടെന്നതാണു വഞ്ചനപോൽ!
യാചിച്ചിട്ടുകൂകയോ
നല്ലതു,വർ ബഃലനൈകക്കലാക്കുകയോ? (൩൫)

എല്ലാവരും:— എന്തു, ബലാൽക്കാരേണയോ?

ഭീഷ്മർ:— പൌത്ര, ദുര്യോധന, ഇപ്പോൾ, അവരു ടെ സ്ഥാനം മാത്രമാണുള്ളത്. മിത്രഭാവത്തിൽ പറയുന്ന ശത്രുവായ ശകുനിയുടെ വാക്കു കേൾക്കേണ്ടതില്ല. നോക്കു, പൌത്ര,

വൃഥാതന!ത്രുഴിയിൽ.
ദ്രുപദരാജസൽപ്പുത്രിയൊ-
ത്തു, രത്തവിപിനത്തിലെ-
പ്പൊടിയുമേററു ചുററുന്നതും;
നിനക്കവരിലപ്രിയം,
തായി വൈരപ്പവക്കും ചിരാൽ
ജനിച്ചതു;—മിതൊക്കവേ
ശകുനിതൻകൊടും ദുർമ്മദം! (൩൬)

ദുര്യോധനൻ:— ആകട്ടെ; ആചാര്യ, ഞാനൊന്നു ചോദിക്കുന്നു.

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, ചോദിച്ചുകൊൾക.

ദുര്യോധനൻ:—
പാണ്ഡവമാനിച്ചില്ലേ
രാജ്യം വെപ്പിച്ചു സഭയിൽ വെച്ചവരെ;

---

൩൫. പൈതൃകം=അച്ഛന്റേത്.
൩൬. തായ|=നിങ്ങൾ. ചിരാൽ=വളരെക്കാലമായി.

അന്നാളരിശമടക്കിയ-
തെന്തു, ബലാൽക്കാരകുശലരാകുമവർ? ൩൬

ദ്രോണർ:— ചൂതുകളിയിൽ ധർമ്മവ്യാജത്താൽ വഞ്ചിക്കപ്പെട്ട യുധിഷ്ഠിരനോടാണ് ഇതു ചോദിക്കേണ്ടത്.

അന്നുപൊഴുതവനല്ലയോ സഭത്തൂ-
ണളവുകൾ നോക്കിന ഭീമനെത്തടുത്തു?
ഒരുവിധമതിലൊന്നിൽ പിട്ടുവെങ്കിൽ-
ശ്ശകുനി പഴിക്കുകയില്ല നമ്മെയിപ്പോൾ! ൩൭

ഭീഷ്മർ:— ഒന്നു തുടങ്ങി, മറ്റൊന്നായിത്തീർന്നു; ആചാര്യ, ഇതിൽ കാര്യമാണ് പ്രധാനം കലഹമല്ല.

ദ്രോണർ:— ഇർക്കാൻ കഴിയില്ല. കലഹം തന്നെയാവട്ടെ!

ഭീഷ്മർ:— ആചാര്യൻ പ്രസാദിച്ചാലും! നോക്കൂ, പൌത്ര,

---

൩൬. ബലാൽക്കാരകുശലർ=ബലം പ്രയോഗിപ്പാൻ ത്രാണിയുള്ളവർ.

൩൭. സഭത്തൂണളവുകൾ നോക്കിന=സഭയിലെ തൂണുകളുടെ വലുപ്പം കണ്ണുകൊണ്ടു കണക്കാക്കുന്ന. ('ഈ തൂണോ, ഈ തൂണോ ഇവരെ തല്ലിക്കൊല്ലാൻ പറിച്ചെടുക്കേണ്ടു' എന്ന് ആലോചിക്കുന്ന എന്നു ഭാവം). ഒന്നിൽ=ഒരു തൂണിന്നു നേരേ.

പാവങ്ങൾ, ദുർബ്ബലർ, നിരാശ്രയർ, തേടിടുന്നു
നിന്നോടിണക്കമവർ, മേനി നടിപ്പതില്ല;
നീ മീതെ; നിങ്കലവർ വത്സലർ; നീ ഗൃഹത്തിൽ
ഒക്കെക്കൊൾകയോ? മൃഗവുമൊത്തവർ വാഴ്ക
(താനോ? (൩൯)

ശകുനി:— വാഴട്ടെ, വാഴട്ടെ!

കർണ്ണൻ:— ആചാര്യ, ദേഷ്യപ്പെടരുത്. ദുര്യോധനൻ കേട്ടെ,

ഏറ്റം ചെന്നു ഹിതത്തെയും പരുഷമായ്-
ച്ചൊന്നാൽച്ചൊടിയ്ക്കും; മഹൽ-
സ്ഥാനം പൂണ്ട ജനങ്ങൾതൻ മികവു പ-
ശ്ലാഘിപ്പതിഷ്ടപ്പെടാ;
നൂനം പോരുമിതൊക്കെ; നേടുക ഭവാൻ
ശിഷ്യന്റെ കാര്യം ശരി-
യ്ക്കാ;—നമ്മൊപ്പമനർത്ഥവർഷിയെ മയ-
ത്താൽത്താൻ വശത്താക്കണം. (൪൦)

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, കർണ്ണ, തേജസ്സേറിയതാണ് ബ്രാഹ്മണ്യം. ഭവാൻ വേണ്ട സമയത്ത് എന്നെ ഓർമ്മപ്പെടുത്തി. ഇതാ, ഞാൻ അങ്ങയുടെ അഭിപ്രായത്തെ അനുവർത്തിയ്ക്കാം. ഉണ്ണി,

---

൩൯. മീതെ=പാലനാധികാരി. മൃഗം=മാനുകൾ [ജാത്യേകവചനം].

൪൦. മഹൽസ്ഥാനം പൂണ്ട=മഹാന്മാരായ. അനർത്ഥവർഷിയെ=ഇടഞ്ഞാൽ അനേകം ആപത്തുകളുണ്ടാക്കുന്നവനെ.

ദുര്യോധന, ഞാൻ അങ്ങയുടെ നേതാവല്ല
യോ?

ഭീഷ്മർ:— [ആത്മഗതം] ഇദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ നേർവ
ഴിക്കായി. സാമമാണല്ലോ, ദുർവിനീതന്മാൎക്ക്
ഔഷധം.

ദുര്യോധനൻ:— എനിക്കു മാത്രമല്ല, എന്റെ വംശ
ത്തിന്നും സ്വാമിയാണ് ഇവിടുന്ന്.

ദ്രോണർ:— ഇതു ഭവാനു യുക്തം തന്നെ. അതിനാൽ,
ഉണ്ണി,
വഞ്ചിച്ചുനിന്നെയിവനെങ്കിൽ നിനക്കു തെററി-
ല്ലു;ല്ലൽപ്പെടുത്തുകില,തും തവ ലാഭമത്രേ;
സദ്വംശ്യർതങ്ങടെ പരസ്പരമത്സരങ്ങൾ
ധൎമ്മാധികാരവചനത്തിൽ നികക്കുമല്ലോ.
(൪൧)

ദുര്യോധനൻ:— എന്നാൽ ഞാൻ ആലോചി
ക്കട്ടെ.

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി, ആരോടുകൂടിയാണ് ആലോചി
ക്കുന്നത്.
ഭീഷ്മരൊടോ? കൎണ്ണനൊടോ?
കൃപരോടോ, വത്സ, സിന്ധുരാജനൊടോ?

൪൧. സദ്വംശ്യർതങ്ങടെ=കുലീനന്മാരുടെ. ധൎമ്മാധി
കാരവചനം=ധൎമ്മോപദേഷ്ടാക്കളുടെ അനുശാസനം.

൪൨. സിന്ധുരാജൻ=ജയദ്രഥൻ. ദ്രൌണി=അശ്വത്ഥാ
മാവ്.

ദ്രൌണിയൊടോ, വിദുരരൊടോ?
പറകാരോടച്ഛനമ്മമാരോടോ? (൪൨)

ദുൎയ്യോധനൻ:— അല്ലല്ലാ, അമ്മാമനോട്.

ദ്രോണർ:— ശകുനിയോടോ? [ആത്മഗതം] കാൎയ്യമൊക്കെത്തകരാറിലായി!

ദുൎയ്യോധനൻ:— അമ്മാമ, ഇവിടുത്തോളം. സഖേ, കൎണ്ണ, ഇവിടുത്തോളം.

ദ്രോണർ:— [ആത്മഗതം] ആട്ടെ, ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാം. [പ്രകാശം] ഉണ്ണി, ഗാന്ധാരരാജ, ഇവിടുത്തോളം.

ശകുനി:— ഞാൻ ഇതാ.

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണി,

ഉണ്ണിക്കുട്ടും വയസ്സായാൽ,
ക്ഷന്തവ്യം വിപ്രചാപലം;
ഏവം കയത്തോതിയതി
ന്നാശ്ലേഷം താൻ പ്രതിക്രിയ! (൪൩)

ഭീഷ്മർ:— [ആത്മഗതം]

ഗുരുനാഥനിതാ ശിഷ്യ-
സ്നേഹത്താൽശ്ശകുനിയോടിരക്കുന്നു;
ഇങ്ങിനെ സാന്ത്വം ചൊൽകിലു-
മിയ്യാൾ ചെടിയുന്നതില്ല കുടിലതയെ. (൪൪)

---

൪൩. ആശ്ലേഷം=ആലിംഗനം

൪൪. സാന്ത്വം=അനുനയം.

ശകുനി:— [ആത്മഗതം] അമ്പോ, സൂത്രക്കാരനായ ആാചാൎയ്യൻ തൻകാൎയ്യത്തിന്നായി എന്റെ അടുക്കൽ സേവ കൂട്ടുകയാണ്.

(എല്ലാവരും ചുററിനടന്ന് ഇരിയ്ക്കുന്നു.)

ദുൎയ്യോധനൻ:— അമ്മാമ, പാണ്ഡവന്മാരുടെ പാതിർരാജ്യത്തെപ്പററി എന്താണ് തീൎച്ച?

ശകുനി:— കൊടുത്തുകൂടാ എന്നാണ് എന്റെ തീൎച്ച.

ദുൎയ്യോധനൻ:— കൊടുക്കാമെന്നു പറയണം അമ്മാമൻ.

ശകുനി:— രാജ്യം കൊടുത്തേ കഴിയൂ എങ്കിൽ, എന്തിനാണ് ഞങ്ങളോട് ആലോചിയ്ക്കുന്നത്? ഒക്കെ കൊടുത്തേയ്ക്കൂ!

ദുൎയ്യോധനൻ:— സഖേ, കൎണ്ണ, അങ്ങെന്തു പറയുന്നു?

കൎണ്ണൻ:— ഞാനിപ്പോൾ എന്തു പറയാനാണ്?

രാമൻ ശരിയ്ക്കനുഭവിച്ചു ഭരിച്ചുപോന്ന
സൌഭ്രാത്രലക്ഷ്മിയെ മറത്തുരചെയ്തിടാ ഞാൻ;
അങ്ങേ, ഹിതാഹിതവിചാരണയിൽ പ്രമാണം;
സംഗ്രാമവേളകളിലുററ തുണയ്ക്കു ഞങ്ങൾ! (൪൫)

ദുൎയ്യോധനൻ:— മാതുല, ബലവാന്മാരായ ശത്രുക്കളുള്ളതും ഇരുന്നുപൊറുപ്പാൻ കൊള്ളാത്ത

---

൪൫. സൌഭ്രാത്രലക്ഷ്മി=സഹോദരസ്നേഹസമ്പത്ത്. സംഗ്രാമവേളകൾ=യുദ്ധാവസരങ്ങൾ.

ത്തുമായ ഒരു കുപ്രദേശം ആലോചിയ്ക്കു; അവിടെ പാൎത്തുകൊള്ളട്ടെ പാണ്ഡവന്മാർ.

ശകുനി:— അയ്യോ, കഷ്ടം!

ഇല്ലെന്നേ പറയാം;-ഭീമവൻ
പാൎത്ഥനെക്കാൾ ബലോത്തരൻ?
ധൎമ്മജൻ വാഴുകിൽ,സ്സസ്യ-
മുളവാമുവർമണ്ണിലും. (൨൩)

ദുൎയ്യോധനൻ:— എന്നാലിപ്പോൾ,

ഗുരുവിൻടെ കരത്തിൽ-
ത്തോയമേകീലയോ ഞാ-
നിദ്ധം മഹിയിലിതല്ലേ?
മുഖ്യമായ് വൃദ്ധർ ചൊൽവൂ;
പരമിതു ചതിയോ, ദു-
ൎന്നീതിയോ, ഏതുമാട്ടേ:
നൃപ, ജലമതു പാഴാ-
ക്കായ്വതിന്നോൎത്തിടുന്നേൻ. (൨൧)

ശകുനി:— അങ്ങയുടെ വാക്ക് അസത്യമാകാഞ്ഞാൽ പോരെ?

ദുൎയ്യോധനൻ:— മതി.

ശകുനി:— എന്നാൽ, ഇങ്ങോട്ടു വരു. [അടുത്തുചെന്നിട്ട്] അല്ലേ, ആചാൎയ്യ, ഇതാ, അത്ര ഭവാൻ കുരുരാജാവ് അങ്ങയോടറിയിയ്ക്കുന്നു.

---

൨൧. തോയം=ജലം. ദുൎന്നീതി=അപനയം.

ദ്രോണർ:— വത്സ, ഗാന്ധാരരാജ, പറയു.

ശകുനി:— *പഞ്ചരാത്രംകൊണ്ടു പാണ്ഡവന്മാരുടെ വൎത്തമാനം വരുത്താമെങ്കിൽ, പകുതി രാജ്യം കൊടുക്കാമത്രേ. ഇവിടുന്നു വരുത്തിക്കൊൾക.

ദ്രോണർ:— ഹാ, വേണ്ട?

കള്ളപ്പണിക്കുന്നിയ നിങ്ങൾ പന്തിര-
ണ്ടാണ്ടാലെ കാണാത്തവരായ കൂട്ടരെ
എത്തിക്കണം പോലിരരഞ്ചുകൊണ്ടു ഞാൻ:
ഭേദം തരില്ലെന്നു തുറന്നുചൊൽക താൻ!!

(൨൨)

ഭീഷ്മർ:— പൌത്ര, ദുൎയ്യോധന, വ്യാജമില്ലാത്തതാണ് ധൎമ്മം. നമുക്കും ഇക്കാൎയ്യത്തിൽ പ്രീതിയാണുള്ളത്. നോക്കു, പൌത്ര,

അപ്പാണ്ഡവൎക്കുകൊ, രാണ്ടിടക്കോ
നൂററാണ്ടിടക്കോ ശരിയായ ഭാഗം;
അങ്ങേററതൊപ്പിക്കുക വീര: സത്യ
പ്രതിജ്ഞരല്ലോ കുരുവംശ്യരെന്നും. (൨൩)

ദുൎയ്യോധനൻ:— ഇങ്ങിനെതന്നെയാണ് എന്റെ നിശ്ചയം.

ദ്രോണർ:— [ആത്മഗതം]

പോയ സീതയെ, യാരാഴി
പിന്നിട്ടിട്ടറിയിച്ചിതോ;

*പഞ്ചരാത്രംകൊണ്ടു=അഞ്ചുരാത്രി കഴിയും മുമ്പിൽ.

ഇപ്പൊഴാ ഹനുമാനാകാൻ
കൊതി മേ കാൎയ്യതൃഷ്ണയാൽ! (൫൦)

എവിടെനിന്നാണ് പാണ്ഡവന്മാരുടെ വൎത്തമാനം വരുത്തേണ്ടത്?

ഭടൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും! വിരാടനഗരത്തിൽനിന്നു ദൂതൻ വന്നിരിക്കുന്നു.

എല്ലാവരും:— വേഗം കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വരൂ.

ഭടൻ:— കല്പനപോലെ. [പോയി]

ദൂതൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!

എല്ലാവരും:— വിരാടരാജാവു വന്നിട്ടുണ്ടോ?

ദൂതൻ:— വ്യസനംനിമിത്തമാണ് എഴുന്നള്ളാത്തത്.

എല്ലാവരും:— എന്താണ് അദ്ദേഹത്തിന്നു വ്യസനം?

ദൂതൻ:— മഹാരാജാവു കേട്ടാലും: അവിടുത്തെ അടുത്ത ചാൎച്ചക്കാരായ കീചകന്മാരെ നൂറ പേരേയും

ആരോ കൊന്നീടിനാൻ രാവി-
ലൊളിവായ്ക്കൈകൾ കൊണ്ടു താൻ;

൫൦. കാൎയ്യതൃഷ്ണ=കാൎയ്യസിദ്ധിയ്ക്കുള്ള അതിയായ ആഗ്രഹം.

അനായുധംക്കൊലയിതെ-
ന്നറിയാം മെയ്കൾ നോക്കിയാൽ! (൭൧)

ഭീഷ്മർ:— എന്ത്, ആയുധം കൂടാതെയോ? (സ്വ
കാൎയ്യം) അല്ലേ ആചാൎയ്യ, പഞ്ചരാത്രം സ്വീ
കരിക്കാം.

ദ്രോണർ:— [സ്വകാൎയ്യം] എന്തുകൊണ്ട്?

ഭീഷ്മർ:— [സ്വകാൎയ്യം]

തീൎച്ചപ്പെട്ടത്താമിതു കൈമിടുക്ക
തികഞ്ഞ ഭീമന്റെ വിനോദഭേദം!
ഈ നൂറു സോദൎയ്യരിലുള്ള രോഷ-
മാ നൂറപേരിൽസ്സഫലീഭവിച്ചു! (൭൨)

ദ്രോണർ:— [സ്വകാൎയ്യം] ഭവാനെങ്ങിനെ അറി
ഞ്ഞു?

ഭീഷ്മർ:— [സ്വകാൎയ്യം]

വിദ്വാൻ, കരയിൽ വാലാട്ടി-
ക്കൂത്താടും കൊച്ചുകാളകൾ
കൊമ്പാൽ കുത്തിയതിൻ പാടു
വൻകാളയറിയില്ലയോ? (൭൩)

ദ്രോണർ:— [സ്വകാൎയ്യം] വൻകാള എന്നോ? ഹാ,
കാൎയ്യം സാധിച്ചു. (പ്രകാശം) ഉണ്ണീ, ദുൎയ്യോ
ധന, പഞ്ചരാത്രമാവട്ടെ.

---

൭൧. അനായുധക്കൊല=ആയുധം കൂടാത്ത വധം.
൭൨. സോദൎയ്യർ=സഹോദരർ.

ദുൎയ്യോധനൻ:— അതേ, പഞ്ചരാത്രമാവട്ടെ.

ദ്രോണർ:— ഹേ, ഹേ, യാഗത്തിന്നായി വന്ന രാജാക്കന്മാരേ, നിങ്ങൾ കേൾക്കുവിൻ. കേൾക്കുവിൻ! ഇതാ, അത്രഭവാൻ കുരുരാജാവു ദുൎയ്യോധനൻ പോരാ, പോരാ, അമ്മാമനോടു യോജിച്ചു— പാണ്ഡവന്മാരുടെ വൎത്തമാനം എത്തിച്ചാൽ,പകുതി രാജ്യം കൊടുക്കാമത്രേ. അല്ലേ ഉണ്ണി?

ദുൎയ്യോധനൻ:— അതെ.

ദ്രോണർ:— ഇതു രണ്ടുമൂന്നു വട്ടം ഉറപ്പിച്ചുപറയു.

ശകുനി:— വേണ്ടപ്പോൾ അറിഞ്ഞുകൊള്ളാം.

ദ്രോണർ:— അല്ലേ ഗാംഗേയ?

ഭീഷ്മർ:— [ആത്മഗതം]

ആചാൎയ്യൻ പരിതോഷം
ധൈൎയ്യത്തെത്തള്ളി വെളിയിലെത്തുന്നു;
ദുൎയ്യോധനനിൽച്ചതിയാ-
ലിദ്ദഹത്തിന്നു ചതി പററാം! (൨൪)

[പ്രകാശം] പൌത്ര, ദുൎയ്യോധന, എനിക്കു വിരാടന്റെപേരിൽ ഗൂഢവൈരമുണ്ട്. ഇപ്പോൾ അങ്ങയുടെ യാഗത്തിന്നു വന്നില്ലേ

൨൪. ദുൎയ്യോധനനിൽച്ചതിയാൽ=ദുൎയ്യോധനനിൽ ചതി പ്രയോഗിക്കുകയാൽ.

ന്നമായി. അതിനാൽ, അയാളുടെ പശു
ക്കളെ പിടിച്ചടക്കണം.

ദ്രോണർ:— [സ്വകാര്യം] ഗാംഗേയ, എന്റെ പ്രിയ
ശിഷ്യനാണല്ലോ വിരാടരാജാവ്. എന്തിനാ
ണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ പൈക്കളെ പിടിച്ചട
ക്കുന്നത്?

ഭീഷ്മർ:— [സ്വകാര്യം] ശുദ്ധബ്രാഹ്മണ,
അരികേ രഥശബ്ദമേറാണത്താ-
ലരിശം കൈക്കൊള്ളുവതാണു പാണ്ഡവന്മാർ:
അവർ നന്ദിയെഴുന്ന കൂട്ടരല്ലേ?;
തവ കാര്യസ്ഥിതി ഗോഗ്രഹത്തിലത്രേ. (൩൧)

ഭടൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!
പട്ടണപ്രവേശത്തിന്നു തേരുകൾ തെയ്യാറായി
രിക്കുന്നു.

ദുര്യോധനൻ:—
ചെയ്യാമിത്തേർകളാൽത്തന്നെ
തൽഗോഗ്രഹണമഞ്ജസാ;
വീണ്ടുമെൻ കയ്യിലെത്തട്ടേ
യജ്ഞത്താൽ സ്വസ്ഥയാം ഗദ! (൩൨)

ദ്രോണർ:— എന്നാൽ കൊണ്ടുവരട്ടെ ഭൃത്യർ മമതേർ;
ശകുനി:— എത്തിക്കുകെന്നാനയെ;-
കർണ്ണൻ:— പ്പാരം പോരിൻ പോരുമശ്വവരരാൽ-
ത്തേർ പൂട്ടിനിർത്തീടുവിൻ!

---

൩൧. ഗോഗ്രഹം=ഗോഗ്രഹണം. [പശുക്കളെ പിടി
ച്ചടക്കൽ]

ഭീഷ്മർ:— ബദ്ധപ്പാടിവനാ വിരാടപുരിയിൽ-
ച്ചെല്ലാൻ; തത്ര വില്ലടൻ;

എല്ലാവരും:— ചാപം വിട്ടിഹതാൻ വസിക്കുക ഭവാ-
ന്നീ;- ഞങ്ങളാജ്ഞാകരർ. (൨൭)

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണീ, ദുര്യോധന, ഞങ്ങൾക്കു യുദ്ധത്തിൽ അങ്ങയുടെ പരാക്രമം കണ്ടാൽക്കൊള്ളാമെന്നുണ്ട്.

ദുര്യോധനൻ:— ഇവിടുത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ.

ദ്രോണർ:— ഉണ്ണീ, ഗാന്ധാരരാജ, ഈ ഗോഗ്രഹണത്തിൽ ഒന്നാമത്തെത്തേര് അങ്ങയുടെയാണ്.

ശകുനി:— അങ്ങിനെതന്നെ; ഉത്തമപക്ഷം.

[എല്ലാവരും പോയി]

ഒന്നാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

---

൨൭. പോരുഷം=ത്രാണിയുള്ള. ആജ്ഞാകരർ=ഭൃത്യർ.

രണ്ടാമങ്കം.

(അനന്തരം ഒരു വൃദ്ധഗോപൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

വൃദ്ധഗോപൻ:— എന്റെ പൈക്കൾക്കു നല്ല കിടാങ്ങളുണ്ടാകട്ടെ! ഇടയപ്പെണ്ണുങ്ങൾ സുമംഗലികളായിത്തീരട്ടെ! ഞങ്ങളുടെ തമ്പുരാൻ വിരാടൻ ഏകച്ഛത്രാധിപതിയായിവരട്ടെ! വിരാടമഹാരാജാവിന്ന്, ആട്ടതിരുനാളിൽ പതിവുള്ള പശുദ്ദാനത്തിന് ഈ പട്ടണവീഥിയിൽ ചെല്ലാൻ പൈക്കളെ തെയ്യാറാക്കി. പെൺകിടാങ്ങളും ആൺകിടാങ്ങളുമൊക്കെ മോടിയിൽ വേഷവും ധരിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഞാൻ ചെന്ന് ഇവക്കുമൂപ്പനായി നില്ക്കാം. എന്താണ്, ഈ കാക്ക ഉണങ്ങിയ മരത്തിന്മേലിരുന്ന്, ഉണക്കക്കൊമ്പിന്മേൽ കൊക്കുരസി, സൂര്യന്നു നേരെ നോക്കി വികൃതസ്വരത്തിൽ കരയുന്നത്? ശാന്തി ഭവിക്കട്ടെ! ഞങ്ങൾക്കും പൈക്കൾക്കും ശാന്തി ഭവിക്കട്ടെ! ഇവരിൽ മൂപ്പനായി നിന്നു, പെൺകിടാങ്ങളോടും ആൺകിടാങ്ങളോടും വിളിച്ചുപറയാം. ഗോമിത്രക, ഗോമിത്രക,

ഗോമിത്രകൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] അമ്മാവ, ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

വൃദ്ധഗോപൻ:— ശാന്തി ഭവിക്കട്ടെ! നമുക്കും പൈക്കൾക്കും ശാന്തി ഭവിക്കട്ടെ! എടാ, ഗോമിത്രക, വിരാടമഹാരാജാവിന്ന് ആട്ടത്തിരുനാളിൽ പതിവുള്ള പശുദ്ദാനത്തിന്ന് ഈ പട്ടണവീഥിയിൽ ചെല്ലാൻ പൈക്കളെ തെയ്യാറാക്കി; പെൺകിടാങ്ങളും ആൺകിടാങ്ങളുമൊക്കെ മോടിയിൽ വേഷവും ധരിച്ചുകഴിഞ്ഞു. എടാ ഗോമിത്രക, പെൺകിടാങ്ങളേയും ആൺകിടാങ്ങളേയും വിളിക്കുക.

ഗോമിത്രകൻ:— അമ്മാവന്റെ കല്പന പോലെ. ഗോരക്ഷണികേ, ഘൃതപിണ്ഡ, സ്വാമിനി, വൃഷഭദത്ത, കുംഭദത്ത, മഹിഷദത്ത, വരുവിൻ, വേഗം വരുവിൻ.

[എല്ലാവരും പ്രവേശിക്കുന്നു.]

എല്ലാവരും:— അമ്മാവ, വന്ദനം!

വൃദ്ധഗോപൻ:— ശാന്തി ഭവിക്കട്ടെ, നമുക്കും പൈക്കൾക്കും ഇടയപ്പെൺകിടാങ്ങൾക്കും ആൺകിടാങ്ങൾക്കും ശാന്തി ഭവിക്കട്ടെ! വിരാടമഹാരാജാവിന്നു ആട്ടത്തിരുനാളിൽ പതിവുള്ള പശുദ്ദാനത്തിന്ന് ഈ പട്ടണവീഥിയിൽ ചെല്ലാൻ പൈക്കളെ ഒരുക്കിയിരിക്കുന്നു. കുറെനേരം നമുക്കു പാടുകയും ആടുകയും ചെയ്യാം.

എല്ലാവരും:— അമ്മാവൻെറ കല്പന പോലെ. [എല്ലാവരും ആടുന്നു]

വൃദ്ധഗോപൻ:— ഭേഷ്, ഭേഷ്! അസ്സലാട്ടം, അസ്സൽ പാട്ട്. ഞാനും ആടാം.

എല്ലാവരും:— അയ്യോ, അയ്യോ! അമ്മാവ, അതികേമമായി പൊടി പൊങ്ങുന്നു.

വൃദ്ധഗോപൻ:— പൊടി മാത്രമല്ലാ, ശംഖിൻേറയും പെരുമ്പറയുടേയും ശബ്ദവും പൊങ്ങുന്നുണ്ട്.

എല്ലാവരും:— അയ്യോ! അമ്മാവ, പകൽച്ചന്ദ്രൻെറ നിലാവു പോലെ വിളത്ത പൊടികൊണ്ടു മൂടിയ സൂര്യൻ ഉണ്ടോ ഇല്ലയോ എന്നായല്ലോ!

ഗോമിത്രകൻ:— അയ്യോ! അമ്മാവ, ഇതാ, കുറെ കള്ളന്മാർ തയിർക്കട്ട പോലെ വെളുത്ത കുടകളുമായി, കുതിരവണ്ടിയിൽ കേറി, തൊഴുത്തുകൾക്കു നേരെ പാഞ്ഞുവരുന്നു.

വൃദ്ധഗോപൻ:— അയ്യയ്യോ! അമ്പുകളും വന്നു വീഴുന്നു. ആൺകുട്ടികളെ, പെൺകുഞ്ഞുങ്ങളെ, വേഗം കുടിലിൽ കടന്നോളിൻ.

എല്ലാവരും:— അമ്മാവൻെറ കല്പന പോലെ. [പോയി.]

വൃദ്ധഗോപൻ:— ഹാ! ഹാ! നില്പിൻ, നില്പിൻ!

അടിപ്പിൻ, അടിപ്പിൻ! പിടിപ്പിൻ, പിടിപ്പിൻ! നമുക്ക് ഈ വിവരം വിരാടമഹാരാജാവിനെ ഉണർത്തിക്കാം. (പോയി)

പ്രവേശകം കഴിഞ്ഞു.

[അനന്തരം ഒരു ഭടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു]

ഭടൻ:— ഹേ, ഹേ, വിരാടമഹാരാജാവിനെ ഉണർത്തിപ്പിൻ, ഉണർത്തിപ്പിൻ!— ഇതാ, ധാർത്തരാഷ്ട്രന്മാർ കള്ളന്മാരെപ്പോലെ ഒളിച്ചുവന്നു പൈക്കളെ കട്ടുകൊണ്ടുപോകുന്നു. അവിടെയാകട്ടെ,

കിടാങ്ങൾ പാഞ്ഞും, പശുപംക്തി താഴ്കിയും,
വൃഷങ്ങൾ പേടിച്ചു പകച്ചുനോക്കിയും;
മുഴക്കമാർത്തസ്വരമൊത്തു മുറവമേ
കുഴക്കമാർന്നാകുലമായി ഗോകുലം. (൯)

എന്ന്.

[അണിയറയിൽ]

ധാർത്തരാഷ്ട്രന്മാരോ?

ഭടൻ:— ആശ്ശ്, അതെ.

---

൯. പംക്തി=കൂട്ടം. വൃഷങ്ങൾ=കാളകൾ.

കഞ്ചുകി:— [പ്രവേശിച്ച്] ഇതു, സഹോദരന്മാരെക്കൂടി ദ്രോഹിക്കുന്നവൎക്കു യോജിച്ചതു തന്നെ.

ചാപം കുലച്ചു, രിയ കച്ചുറയും മുറുക്കി,
മെയ്ച്ചട്ടയിട്ടു, ശരിയാക്കിയ തേരിലേറി,
വിഖ്യാതരമ്പൊടു കൃതാസ്ത്രരടക്കൊതുങ്ങി
രാജാവൊടുള്ളപക പൈക്കളിൽ വീട്ടിടുന്നു.
(൨)

ജയസേന, തിരുനാൾച്ചടങ്ങുകളിൽ ഏർപ്പെട്ടിരിക്കുന്ന മഹാരാജാവിന്ന്, അനവസരത്തിൽ ഉണൎത്തിച്ചാൽ തിരുവുള്ളക്കേടുണ്ടാവും. അതിനാൽ, പുണ്യാഹം കഴിഞ്ഞിട്ട് ഉണൎത്തിച്ചുകൊള്ളാം.

ഭടൻ:— ആൎയ്യ, ഇത് അടിയന്തരകാൎയ്യമാണ്. വേഗം ഉണൎത്തിക്കണം. [പോയി]

കഞ്ചുകി:— എന്നാൽ ഉണൎത്തിച്ചേക്കാം. [പോയി]

[അനന്തരം രാജാവു പ്രവേശിക്കുന്നു]

ആയായ്, തേരൊലയിലുളം കിടാങ്ങൾ ഞെട്ടി-
പ്പാഞ്ഞെത്തിൽപൈപ്പരിഷ കവൎന്നുപോയിടുന്നു;
പീനാംസം വളയിളകീടുമെന്റെ കയ്യോ,
നിൎല്ലജ്ജം കളഭമണിഞ്ഞുസദ്യയുണ്ടു! (൩)

ജയസേന, ജയസേന.

൨. കൃതാസ്ത്രർ=ആയുധവിദ്യ ശീലിച്ചവർ.

൩. പീനാംസം=ചുമൽ തടിച്ചത.

ഭടൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!
ജയിച്ചാലും!

രാജാ: — മഹാരാജാവെന്നു പറയേണ്ടാ; എന്റെ
ക്ഷത്രിയത്വം നിരസിക്കപ്പെട്ടുപോയി. യുദ്ധ
ത്തെപ്പററി വിസ്തരിച്ചു പറയുക.

ഭടൻ:— മഹാരാജാവേ, അപ്രിയങ്ങൾ വിസ്തരിക്കു
ത്തക്കവയല്ല. ഇതാണ് ചുരുക്കം:

നിറഞ്ഞ തേരിൻപൊടിയാലൊരേതര
നിറത്തിലാം മാട്ടുകൾതൻവപുസ്സിൽ
ചമ്മട്ടിയേററീടിന പാടിൽമാത്രം
നാനാനിറം വേറതിരിഞ്ഞു കാണ്മൂ! (൮)

രാജ:— എന്നാൽ,

വിൽ തന്നീടുക;മമ തേരുമാശു കൂട്ടാം:
കൂറുള്ളോർ പിറകെ വരട്ടെ വേണമെങ്കിൽ;
പൈക്കൾക്കായ്പ്പൊരുമൊരു വേല പാഴിലാകാ:
ചത്താലും പുകൾ; വിട്ടുവിക്കിൽ നല്ല ധർമ്മം.
(൯)

ഭടൻ:— കല്പനപോലെ. [പോയി]

രാജാ:— അല്ലാ, എന്തായിരിക്കാം ദുര്യോധനന് എ
ന്റെ പേരിൽ വൈരം? ഓ, യാഗത്തിന്നു
ചെന്നില്ലെന്ന്. എങ്ങിനെ ചെല്ലും? കീച
കന്മാരുടെ മരണം നിമിത്തം ഞങ്ങൾ വ്യസ

നത്തിലകപ്പെട്ടിരിക്കുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ അ
പ്രത്യക്ഷമായിട്ടെങ്കിലും പാണ്ഡവന്മാരുടെ
സ്നേഹിതനാണെന്നുള്ളതായിരിക്കാം. ഏതായാ
ലും, പൊരുത്തുകതന്നെ വേണം. ഹസ്തിനപുര
ത്തിൽ താമസിച്ചിരുന്നതുകൊണ്ടു, ദുര്യോധന
ന്റെ സ്ഥിതി സന്ന്യാസിക്കറിവുണ്ടാവും.
അഥവാ,

ദുര്യോധനന്റെ ദ്വേഷത്തെ-
യിദ്ദേഹമുരചെയ്യിടാം;
ആവശ്യമുള്ളോന്‍ ചോദിച്ചു-
നോക്കമല്ലോ നിരന്തരം. (൩)

ആരവിടെ?

ഭടൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!

രാജാ:— സന്ന്യാസിയെ വിളിച്ചുകൊണ്ടു വാ.

ഭടൻ:— കല്പനപോലെ (പോയി)

(അനന്തരം സന്ന്യാസി പ്രവേശിക്കുന്നു.)

സന്ന്യാസി:— [എല്ലാടവും നോക്കിയിട്ട്] എയ്, ഇ
തെന്താണ്?

രഥൌഘം തെയ്യാറായീ; തുരഗവരർ സ-
ന്നദ്ധരാ;ണിയി-
ച്ചിട്ടുന്നു മാതംഗേന്ദ്രരെ;യരമുറ-
ക്കീ ഭടജനം;

൧. മാതംഗേന്ദ്രർ=വലിയ കൊമ്പനാനകൾ.

ഒരുക്കം കണ്ടിട്ടെൻമനസി പതിവി-
ല്ലാത്ത ഭയമൊ-
ന്നി;തെന്നെച്ചൊല്ലീട്ടല്ല, ചലമതി ഞാ-
ന,ക്ഷമരവർ. (൧)

[അടുത്തുചെന്നിട്ട്] ജയിച്ചാലും, ഭവാൻ ജയി
ച്ചാലും.

രാജാ:— ഭഗവാനേ, വിരാടൻ അഭിവാദനം ചെ
യ്യുന്നു.

സന്ന്യാസി:— നല്ലതു വരട്ടെ!

രാജാ:— ഞാൻ അനുഗൃഹീതനായി. ഇതാ, പീഠം.
ഇരിക്കൂ.

സന്ന്യാസി:— (ഇരുന്നിട്ട) അല്ലായോ രാജാവേ,
യുദ്ധോദ്യമമിതെന്തിനു?
രാജ്യശ്രീവർദ്ധനത്തിനോ?
ഗർവ്വിഷ്ഠക്കഴൽ ചേർപ്പാനോ?
ദീനസംരക്ഷണത്തിനോ? (൨)

രാജാ:— ഭഗവാനേ, ഗോഗ്രഹണത്താൽ എന്നെ
അപമാനിച്ചുകളഞ്ഞു.

സന്ന്യാസി:— ആര്?

രാജാ:— ധാർത്തരാഷ്ട്രന്മാർ

സന്ന്യാസി:— ധാർത്തരാഷ്ട്രന്മാരോ? (ആത്മഗതം)
ഹാ, കഷ്ടം!

---

൧. അചലമതി=മനസ്സിനു കുലുക്കമില്ലാത്തവൻ.

ഏകോദകത്വം ഭുവനേ മനസ്വി-
മനസ്സിനാകമ്പമിയററിടുന്നു:
വൈരപ്രിയന്മാരവർ തെററ ചെയ്കെ-
ന്തോന്നുന്ന തെററിയ്യിവർ ചെയ്യു പോലെ.

(൩)

രാജാ:— ഭഗവാനേ, എന്താണിപ്പോൾ വിചാരിയ്ക്കു ന്നത്?

സന്യാസി:— ഒന്നുമില്ല. അവരെപ്പററി ദുഃഖിയ്ക്കു യാണ്.

രാജാ:— ഇനിമേൽ അനങ്ങുകയില്ല. ശക്തനാണെ ങ്കിലും യുധിഷ്ഠിരൻ ക്ഷമിയ്ക്കുമെന്നു വെച്ചിട്ട്, ഞാൻ ക്ഷമിയ്ക്കുന്നതല്ല.

സന്യാസി:— ശരിതന്നെ. (ആത്മഗതം)

ഇപ്പോൾ, പര്‍ണ്ണാസ്തീര്‍ണ്ണഭൂവിൽക്കിടപ്പും,
രാജ്യഭ്രംശം, കൃഷ്ണയെത്തീണ്ടൽതാനും,
വേഷം മാറിപ്പാർപ്പുമെല്ലാം പ്രശസ്യം!
മൽക്ഷാന്തത്വം ജ്ഞാതമായ്വന്നുവല്ലോ. ൧൦

ഭടൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!

രാജാ:— പിന്നെ ദുര്യോധനൻ എന്തു പ്രവർത്തിയ്ക്കുന്നു

൯. ഏകോദകത്വം=ജ്ഞാതിത്വം. [ഒന്നിച്ചു ബലിയിടേ ണ്ടതക്ക വാച്ച്. ഇയ്യിവർ=ഞങ്ങൾ.

൧൦. പര്‍ണ്ണാസ്തീര്‍ണ്ണഭൂവിൽ=ഇലകൾ വിരിച്ച നിലത്ത്. പ്രശസ്യം=ശ്ലാഘ്യമായിത്തീർന്നു. മൽക്ഷാന്തത്വം=എന്റെ ക്ഷമ. ജ്ഞാതം=അറിയപ്പെട്ടത്.

ഭടൻ:– ദുര്യോധനൻ മാത്രമല്ലാ, ഭൂമിയിലെ രാജാ
 ക്കന്മാരൊക്കെ എത്തിയിട്ടുണ്ട്:

ദ്രോണൻ, ജയദ്രഥ,നമത്ത്യനദീതനൂജൻ
ശല്യൻ, കൃപൻ, ശകുനി, വിശ്രുതനംഗരാജൻ-
തേരോട്ടിയാടയുലയും കൊടികൊണ്ടു തന്നെ
തോററമ്പി ഞങ്ങളുവർതൻ കണയാലെയല്ല. (൫൧)

രാജാ:— [എഴുന്നേററു തൊഴുതുംകൊണ്ട്] തത്രഭവാൻ
 ഭീഷ്മരും വന്നിട്ടുണ്ടോ?

സന്ന്യാസി:– (ആത്മഗതം) കൊള്ളാം. ആക്രമിക്ക
 പ്പെട്ടിട്ടും ഇദ്ദേഹം മര്യാദ വിട്ടില്ല. എയ്,

എഴുന്നള്ളിയതെന്തിന്നോ
കുരുക്കളുടെ സൽഗുരു?
കരാർ കടന്നിതെന്നെന്നെ
സ്മരിപ്പിപ്പതിനായ് വരാം! (൫൨)

രാജാ:— ആരവിടെ?

ഭടൻ:— (പ്രവേശിച്ച്) മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും!

രാജാ:— സൂതനെ വിളിച്ചു കൊണ്ടു വാ.

ഭടൻ:— കല്പനപോലെ (പോയി).

സൂതൻ:— (പ്രവേശിച്ച്) തിരുമേനി ജയിച്ചാലും!

രാജാ:—

കൊണ്ടുവാ തേരുടൻ; വന്നി–
ട്ടുണ്ടു മാന്യൻ രണാതിഥി;

---

൫൨. സ്മരിപ്പിപ്പതിന്=ഓർമ്മിപ്പിക്കുവാൻ.

൫൩. രണാതിഥി=യുദ്ധംകൊണ്ടു സൽക്കരിക്കേണ്ടുന്ന വിരുന്നുകാരൻ

ഭീഷ്മക്കമ്പുകളാൽത്തോഷ-
മേല്പിപ്പനജയൈഷി ഞാൻ. (൧൩)

സൂതൻ:— കല്പനപോലെ. തിരുമേനി,
അരിസൈന്യഭേദനത്തിൽ-
പ്പരിചിതമാകും ഭവാന്റെ തേരില്ലേ;
അതു കൊണ്ടുപോയിട്ടുത്തര-
നടരിൽത്തേർവിദ്യ കാണിപ്പാൻ. (൧൪)

രാജാ:— ഉണ്ണി പോയ്ക്കഴിഞ്ഞുവോ?

സന്ന്യാസി:— രാജാവേ, അയയ്ക്കരുത്, ഉണ്ണിയെ അയയ്ക്കരുത്.
ഓക്കാ ദോഷങ്ങളങ്ങൾ; ബാല്യദശയാൽ
പോർവാശിയുള്ളോനുമാ-
ണേററാൽപ്പിന്നെയൊരാഹവാനലനെരി-
ച്ചീടാതിരിക്കാ ധ്രുവം;
ഗാന്ധാരീസുതരോ മടിക്കുകയുമി-
ല്ലെന്തും പ്രവർത്തിക്കുവാൻ;
പോരിൻകേടുകളാദരക്കുറവു കൊ-
ണ്ടല്ലിങ്ങു ചൊല്ലുന്നു ഞാൻ. (൧൫)

രാജാ:— എന്നാൽ മറെറാരു തേർ വേഗത്തിൽ തെയ്യാറാക്കൂ.

സൂതൻ:— കല്പന പോലെ.

അജയൈഷി=ജയേച്ഛയില്ലാത്തവൻ.

൧൪. അരിസൈന്യഭേദനം=പററലർപ്പട പിളക്കൽ.

൧൫. ആഹവാനലൻ=യുദ്ധമാകുന്ന അഗ്നി.

രാജാ:— അല്ലെങ്കിൽ വരിക.

സൂതൻ:— തിരുമേനി, ഇതാ അടിയൻ.

രാജാ:—

നീ താനിപ്പോൾ കുമാരന്റെ
തേർ തെളിയ്ക്കാഞ്ഞതെന്തുവാൻ?
വിട തന്നോ നിനക്കായാൾ
നൃപർതൻ സൂതനല്ലി നീ? (൧൯)

സൂതൻ:— തിരുമേനി പ്രസാദിയ്ക്കണം. അടിയൻ സൂതന്റെ മുറയ്ക്കു തേരും പൂട്ടിക്കൊണ്ടു ചെന്നു. കുമാരനാകട്ടേ,

കളിയാക്കുന്നതിന്നോ, കെ-
ല്പതിന്നുണ്ടെന്ന മൂലമോ,
എന്നെത്തള്ളിത്തേർ തെളിപ്പാൻ
ബൃഹന്നളയെയാക്കിനാൻ. (൨൦)

രാജാ:— ബൃഹന്നളയോ?

സന്ന്യാസി:— രാജാവേ മതിമതി, പരിഭ്രമം.

ചക്രങ്ങൾകൊണ്ടു പൊടിമാരി പൊഴിച്ചിടുന്ന
തേരാണ്ടു നമ്മുടെ ബൃഹന്നളപോയിയെങ്കിൽ,
തേർ തന്നെ, നേമിയൊലികൊണ്ടുതടുത്തു, ബാണം
കൂടാതെയും ദ്രുതമമിത്രരെ വെന്നുകൊള്ളും. (൨൧)

രാജാ:— ആട്ടെ, ക്ഷണത്തിൽ മറ്റൊരു തേർ തെയ്യാറാക്കുക.

---

൨൧. നേമി=ചക്രത്തിന്റെ ചുറ്റ് അമിത്രരെ=വൈരികളെ.

സൂതൻ:— കല്പന പോലെ [പോയി]

ഭടൻ:— (പ്രവേശിച്ച്) കൊച്ചുതമ്പുരാൻെറ തേർ അപജയപ്പെട്ടുപോയി.

രാജാ:— അപജയപ്പെട്ടുപോയോ?

സന്ന്യാസി:— എങ്ങിനെ അപജയപ്പെട്ടു?

ഭടൻ:— മഹാരാജാവു കേട്ടാലും:

യുദ്ധജ്ഞർ മാററാർ പലരൊ-
ത്തശ്വമാൎഗ്ഗം തടുക്കയാൽ
തോററ കാട്ടിലൊളിച്ചീടാൻ
ചുടലയ്ക്കായ്ത്തിരിച്ചു തേർ. (൧൯)

സന്ന്യാസി:— [ആത്മഗതം] ഓ, അവിടെയാണല്ലോ ഗാണ്ഡീവം. [പ്രകാശം] രാജാവേ,

നിമിത്തമൊന്നുദിച്ചു, തേർ
ചുടലയ്ക്കായ്ത്തിരിച്ചതിൽ;
നൂററപേർ നിവസിച്ചീടു-
മിടം ചുടലയായ് വരും! (൨൦)

രാജാ:— ഭഗവാനേ, അനവസരത്തിലെ ഫലിതം അരിശമാണുണ്ടാക്കുക.

സന്ന്യാസി:— അരിശം തോന്നേണ്ട. ഒരിക്കലും ഞാൻ വ്യാജം പറയുകയുണ്ടായിട്ടില്ല.

രാജാ:— അതു ശരിതന്നെ. (ഭടനോട്) പോ, വീണ്ടും വൎത്തമാനമറിയുക.

ഭടൻ:— കല്പന പോലെ [പോയി]

രാജാ:—

പെട്ടെന്നീശ്ശബ്ദമെന്തൂഴി-
യൊട്ടുക്കിളകിടും വിധം,
ആററിൻനീർക്കുത്തുപോലാർത്തു
വന്നെത്തീടുന്നു വക്രമായ്? (൨൧)

ശബ്ദം എന്താണെന്നറിയുക.

ഭടൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും! ചുടുകാട്ടിൽനിന്ന്, അല്പംനേരം കുതിരകളെ വിശ്രമിപ്പിച്ച കുമാരൻ—

സന്ന്യാസി:— ഇവൻ എന്നെ അസത്യവാദിയാക്കുകയില്ല.

ഭടൻ:—

അമ്പേറെസ്സമ്പതിപ്പിച്ചസിതകരിളിൽ-
ച്ചെന്നിറം കേററിനാർ; നൂ-
റമ്പേററീടാതെ കാണ്മീലൊരു കുതിരയെയോ,
ഹന്ത! പോരാളിയെയോ;
അമ്പാല,മ്പേററിട്ടും തേരുകൾ ചെറുതുമന-
ങ്ങാതെയായ്, മാർഗ്ഗമൊട്ടു-
ക്കമ്പാലേമൂടി;—യമ്പിൻ കൊടുനദിയായൊഴു-
ക്കുന്നു കോദണ്ഡദണ്ഡം. (൨൨)

സന്ന്യാസി:— [ആത്മഗതം]

---

൨൨. സമ്പതിപ്പിച്ച്=എയ്തു വീഴ്ത്തി.

അക്ഷയ്യതൂണിതൂപമിതു;-ന്നിതൊന്നി-
നായല്ലയോ, ഖാണ്ഡവകാനനത്തിൽ,
വൃത്രാരി പേമാരികളെത്ര പെയ്തി-
തത്രയ്ക്കു താനമ്പുകളെയ്തുവിട്ടു! (൨൩)

രാജാ:— ശത്രുക്കളുടെ സ്ഥിതി ഇപ്പോഴെന്താണ്?

ഭടൻ:— അത് അടിയന്നു കാണാൻ കഴിഞ്ഞില്ല വർത്തമാനക്കാർ പറയുന്നു:

ദ്രോണർ വില്ലിനുടെ വൻമുഴക്കമതിതെന്ന-
റിഞ്ഞുടൻ മടങ്ങിനാൻ;
ബാണമക്കൊടിയിലേററു കണ്ടു മതിയെന്നു
ഭീഷ്മർ പൊരുതാതെയായ്;
ക്ഷീണനായ് കണകളേററ കർണ്ണനുടനെന്തി-
ത്തെന്നിതരഭൂപരും;
പ്രാണഭീതി വിലവെപ്പതില്ലിഹ കുമാര-
നാകുമഭിമന്യു താൻ. (൨൪)

സന്ന്യാസി:— അഭിമന്യു വന്നിട്ടുണ്ടോ? അല്ലയോ രാജാവേ,

സൌഭദ്രനിരുകുലത്തിൻ
തേജസ്സാമഗ്രി പൊരുവതുണ്ടെങ്കിൽ,
സൂതനെ വേറെയയയ്ക്കണ-
മിങ്ങെല്ലതാകാ ബൃഹന്നളയാൽ. (൨൫)

---

൨൩. അക്ഷയ്യതൂണിതൂപം=അമ്പൊടുങ്ങാത്ത ആവനാഴികളുള്ളവൻ എന്ന നില.

രാജാ:— അങ്ങിനെ പറയേണ്ട.

ഭീഷ്മൻരാമശരാവഭിന്നകവചൻ,
മന്ത്രായുധൻ ദ്രോണര-
ക്കൎണ്ണൻ, സൈന്ധവരാജനെന്നിവരെയും,
മററൂഴിപന്മാരെയും
തോല്പിച്ചിട്ടഭിമന്യുവെ,പ്പിതൃഭയാൽ
ധർഷിച്ചിടാതാകുമോ?
സഖ്യം കൊൾകിലതും സുഹൃത്ത്വസദൃശ-
പ്രായത്തിനൊത്തുള്ളതാം. (൨൰)

ഭടൻ:— കൊച്ചുതമ്പുരാന്റെ രഥമാകട്ടേ,
നിൎത്തീടുകിൽത്തിരിയു; മോട്ടമയച്ചുവിട്ടാൽ;
ചെന്നാക്രമിച്ചിടുവതില്ലിടർ ചേൎപ്പതില്ല;
ചാരേ കിടന്നുതിരിയുന്ന രഥം പയററൽ
കാട്ടിക്കൊടുത്തിടുകയാണവനെന്നു തോന്നും.
(൨൧)

രാജാ:— പോയ്ക്കൊൾക, വീണ്ടും വിവരമറിയു.

ഭടൻ:— മഹാരാജാവിന്റെ കല്പനപോലെ. [പോയി, പ്രവേശിച്ചിട്ട്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും! വിരാടേശ്വരൻ ജയിച്ചാലും! അടിയൻ സന്തോഷവൎത്തമാനം തിരുമനസ്സുണൎത്തിക്കാം: ഗോഗ്രഹണത്തിൽ തോററു ധാൎത്തരാഷ്ട്രന്മാർ ഒഴിച്ചുപോയി.

൨൰. രാമ.....വചൻ=ഭാൎഗ്ഗവരാമന്റെ അമ്പററിട്ടുകൂടി പൊട്ടാത്തചട്ടയുള്ളവൻ. പിതൃഭയാൽ=അൎജ്ജുനനെ ഓൎത്തു ഭയപ്പെട്ടിട്ട്. ധർഷിക്കുക=അതിക്രമിക്കുക.

സന്ന്യാസി:— ഭവാൻ ഭാഗ്യശാലി തന്നെ.

രാജാ:— അല്ലല്ലാ, ഇവിടുത്തെ ഭാഗ്യമാണിത്. പിന്നെ ഉണ്ണി എവിടെ?

ഭടൻ:— വിക്രമം കാട്ടിയ പടയാളികളുടെ വിവരം എഴുതിച്ചുവെക്കുകയാണ് കൊച്ചുതമ്പുരാൻ.

രാജാ:— കൊള്ളാം. ഉണ്ണിയുടെ പ്രവൃത്തി ശ്ലാഘനീയം തന്നെ.

പുകഴ്ത്തിടേണ്ടും തൊഴിലാൽ
പരിക്കേററുള്ള യോധനിൽ
കാലേ ചെയ്യുന്ന സൽക്കാരം
ചാലേ പോക്കുന്നു നോവിനെ. (വൃ)

ബൃഹന്നളയെവിടെ?

ഭടൻ:— സന്തോഷവർത്തമാനം അറിയിപ്പാൻ അകത്തേക്കു പോയി.

രാജാ:— ബൃഹന്നളയെ വിളിക്കു.

ഭടൻ:— കല്പനപോലെ. [പോയി]

[പിന്നെ ബൃഹന്നള പ്രവേശിക്കുന്നു]

ബൃഹന്നള:— [തന്നെത്താൻ നോക്കി വിചാരത്തോടുകൂടി]

ഗാണ്ഡീവം കുലയേററവാൻ കുറെയിട-
ക്കുണ്ടായ് പിണക്കം; ശര-

വൃ. യോധൻ=പടയാളി. നോവിനെ=ആയുധമേററിട്ടുള്ള വേദനയെ.

വ്യാപാരങ്ങളിൽ വേണ്ടപോലെ മുറുകി-
ച്ചേരാതെയായ് മുഷ്ടി മേ;
കൈത്തണ്ടയ്ക്കു പടുത്വമില്ലൊ.-തുവെടു-
പ്പൊക്കാതെയായ് നില്പിനും;
പിമ്പോമ്മിച്ചു വിട്ടത്തിനേൻ പരിചയാൽ
സ്ത്രീത്വത്തിൽനിന്നെന്നെ ഞാൻ. (൨൮)

ഞാനാകട്ടെ,
ഈ വേഷമോടൃഴിപർത്തൻ നടുക്കിൽ
നാണിച്ചുകൊണ്ടേ നെടുവിൽ വലിച്ചേൻ;
എന്നാലുമമ്പിൻമഴ പെയ്യുതിങ്ങു;
കുതിന്നമർന്നൂ പൊടിയും ക്ഷണത്താൽ. (൩൦)

ഹാ,
മന്നൻെറ ഗോനിരയെ വീണ്ടു ജയം ലഭിച്ചു-
വെന്നാലുമെൻകരളിനില്ല ജയപ്രഹർഷം:
ദുശ്ശാസനാഖ്യനെയടർത്തലയിൽപ്പിടിച്ചു-
കെട്ടാതെയല്ലി,യിഹ മാത്സ്യപുരത്തിലെത്തി!
(൩൧)

ഉത്തരയുടെ സമ്മാനമായ ആഭരണവും അണിഞ്ഞു, രാജാവിനെക്കാണ്മാൻ എനിയ്ക്കു ലജ്ജ തോന്നുന്നു. അതിനാൽ വിരാടപത്നിയെ കാണുകതന്നെ. (ചുററി നടന്നു നോക്കീയിട്ടു) അല്ലാ, ഇതാ ആയുധിഷ്ഠിരൻ,

---

൨൮. ശരവ്യാപാരം=അസ്ത്രപ്രയോഗം
മുഷ്ടി=കൈപ്പിടി.

൩൧. ജയപ്രഹർഷം= ജയിച്ചതുകൊണ്ടുള്ള സന്തോഷം.

സയൌവനൻ ശ്രേഷ്ഠതപോവനപ്രിയൻ,
നരേശ്വരൻ ബ്രാഹ്മണവൃത്തി പൂണ്ടവൻ,
വിരാജ്യനായാലുമതിശ്രീയോജ്ജ്വലൻ,
ത്രിദണ്ഡമാർന്നുമദണ്ഡധാരകൻ. (൩൨)
(അടുത്തു ചെന്നു്) ഭഗവാനേ, ഞാൻ അഭിവാദ്യംചെയ്യുന്നു.

സന്ന്യാസി:— നല്ലതു വരട്ടെ!

ബൃഹന്നള:— സ്വാമി ജയിച്ചാലും!

രാജാ:—

ത്രപം വൃഥാ; ജാതിവൃഥാ; മഹാങ്കലും
കർമ്മം വിളങ്ങുന്നിതു താണവങ്കലും:
മുൻ മോശമായ് തള്ളിയിരുന്ന മെയ്യിതി—
മെയ് തന്നെ വീണ്ടും ബഹുമാനപാത്രമായ്!
(൩൩)

ബൃഹന്നളേ, ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്ന ഭവതിയെ ഞാൻ വീണ്ടും ക്ഷീണിപ്പിക്കയാണു്: യുദ്ധവർത്തമാനം വിസ്തരിച്ചു പറയുക.

ബൃഹന്നള:— മഹാരാജാവു കേട്ടാലും!

ഭടൻ:— (പ്രവേശിച്ച്) മഹാരാജാവു സർവ്വോൽക്കർഷേണ വർത്തിച്ചാലും!

---

൩൨. വിരാജ്യൻ=രാജ്യം പോയവൻ. അദണ്ഡധാരകൻ=ദണ്ഡം [ദണ്ഡനീതി] നടത്താത്തവൻ.

൩൩. കർമ്മം വിളങ്ങുന്നിതു=കർമ്മം നന്നായാൽ, ഇരുകൂട്ടരും ഒരുപോലെ ബഹുമാനനീയരായിത്തീരുന്നു. മെയ്യിതു്=ബൃഹന്നളയുടെ നപുംസകരൂപം.

രാജാ:—

നാൻഹർഷം പുത്തനായ്ക്കാണ്മൂ;

ചൊൽകെ,ന്താശ്ചര്യകാരണം?

ഭടൻ:— അവിശ്വാസ്യം പ്രിയം വന്നു:

പിടിയിൽപ്പെട്ടു ഫാൽഗുനി; (൩൪)

ബൃഹന്നള:— പിടിയിൽപ്പെട്ടു എന്നോ? (ആത്മഗതം)

പടയിതിനുടെ കെല്പളന്നുപാർത്തേ-

ന,ടരതിൽ ഞാനവനേയുമിന്നു കണ്ടേൻ;

ഒരുവനവനു തുല്യനില്ലിതാരായ്

വരുമിഹ, കീചകർ ചത്തുപോയിരില്ലേ?

(൩൫)

സന്ന്യാസി:— ബൃഹന്നളേ, ഇതെന്താണ്?

ബൃഹന്നള:— ഭഗവാനേ,

കാണ്മീലവനെ വെൽവോനെ

ഞാനു;-വൻ ബലി, ശിക്ഷിതൻ;

താതർതൻഭാഗ്യദോഷത്താൽ

പററിയേയ്ക്കാം പരാജയം. (൩൬)

രാജ :— എങ്ങിനെയാണിപ്പോൾ പിടിച്ചത്?

ഭടൻ:—

തേരിൽച്ചെന്നേറി നിശ്ശങ്കം

കൈകളെക്കൊണ്ടിറക്കിനാൻ

രാജാ:— ആര്?

---

൩൪. ഫാൽഗുനി=അഭിമന്യു.

൩൬. ബലി=ബലവാൻ

ഭടൻ:

തിരുമേനി മടപ്പള്ളി-
പ്പണിക്കു നിയമിച്ചവൻ. (൩൧)

ബൃഹന്നള:— (സ്വഗതം) എന്നാൽ, ഭീമജ്യേഷ്ഠൻ ആലിംഗനം ചെയ്യുമെന്നു; പിടിക്കയല്ല.

അകലെക്കണ്ടു സന്തോഷി-
ക്കുകയേ ചെയ്യുമുള്ളു ഞാൻ;
ആസ്വാദിച്ചു സ്വതസ്നേഹം
വെളിവായ്ച്ചെയ്യുമഗ്രജൻ! (൩൨)

രാജാ:— എന്നാൽ, അഭിമന്യുവിനെ സൽക്കരിച്ച് അകത്തേക്കു കൊണ്ടുവരട്ടെ.

സന്യാസി:— രാജാവേ, വൃഷ്ണികളുടേയും പാണ്ഡവന്മാരുടേയും കുട്ടിയായ അഭിമന്യുവിനെ സൽക്കരിച്ചാൽ, പേടിച്ചിട്ടാണെന്നു് ആളുകൾ കരുതും. അതിനാൽ ഇവനെ അനാദരിക്കയാണ് വേണ്ടതു്.

രാജാ:— യാദവീപുത്രനെ അനാദരിച്ചുകൂടാ. എന്തെന്നാൽ,

പാർത്ഥൻതൻ മകനാണിവൻ; ഖത, വയ-
സ്സെന്നുണ്ണിയോടൊപ്പമാം;
പാഞ്ചാലന്നിഹ ചാർച്ചയുണ്ടു,തു വഴി-
ക്കെൻപുത്രിതൻപുത്രനാം;

---

൩൧. മടപ്പള്ളിപ്പണി=അടുക്കളപ്പണി.

ജാമാതൃത്വവുമാമട്ടത്തു; മകളു-
ണ്ടെല്ലാ നമുക്കച്ഛനാ-
ണാവും പോലതിഥിത്വമൂലവുമിവൻ;
കൌന്തേയരെൻക്കുറവുകാർ. (൩൯)

സന്ന്യാസി:— ശരിതന്നെ; പറയുകയും പരിഗ്രഹി
ക്കുകയും ആവശ്യമാണ്.

രാജാ:— ആരാണ് അവനെ അകത്തേക്കു കൊണ്ടു
വരുവാൻ?

സന്ന്യാസി:— ബൃഹന്നള കൊണ്ടുവരട്ടെ.

രാജ :— ബൃഹന്നളേ, അഭിമന്യുവിനെ അകത്തെ
ക്കു കൊണ്ടുവരിക.

ബൃഹന്നള:— മഹാരാജാവിൻെറ കല്പനപോലെ.
[ആത്മഗതം] ഏറെ നാളായി കൊതിച്ചുവരു
ന്ന കല്പനയാണ് ഈ കിട്ടിയത്. [പോയി]

സന്ന്യാസി:— [ആത്മഗതം]

ചെന്നേകാന്തേ കണ്ടുകൊള്ളട്ടെ! കണ്ടാ-
പ്പുത്രൻതന്നെപ്പുണ്ടുകൊള്ളട്ടെ ഗാഢം!
സൈ്വരം കണ്ണീരാണ്ടുകൊള്ളട്ടെ മോദാൽ!
ഇസ്സങ്കോചം നാണമെന്നു നിലായാൽ.

(൪൦)

രാജാ:— ഇവിടുന്നു നോക്കൂ, കുമാരൻ ചെയ്തത്:

---

൩൯. അച്ഛൻ=പൂജനീയൻ

൪൦. ഏകാന്തേ=വിജനത്തിൽ.

മന്നോർകൾ ഭീഷ്മാദികൾ തോറെറാഴിച്ചു്
വന്നോററ സൌഭദ്രനെയോ പിടിച്ചു്
ഇന്നുത്തരൻ മന്നിടമൊക്കെവെന്നി-
തെന്നായ് ചുരുക്കത്തിലിതിന്റെ സാരം!

(൪൧)

(പിന്നെ ഭീമസേനൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഭീമസേനൻ:—

പണ്ടരക്കുപുരകൊള്ളിവെച്ചു പൊഴുതെ-
ന്റെ കൈകളിലെടുത്തു താൻ
കൊണ്ടുപോന്നു, സഹജാതരെന്റെ ജനയി-
ത്രിയെന്നിവരെയൊക്കയും;
ഇന്നു ബാലനഭിമന്യുഃവകനെ രഥത്തിൽ-
നിന്നിവനിറക്കിയി-
ട്ടന്നു ചെയ്യതിനു തുല്യമാം ശ്രമമിതെന്നു
തോന്നിടുവതുണ്ടു മേ! (൪൨)

കുമാരൻ ഇതിലെ ഇതിലെ.

(പിന്നെ അഭിമന്യുവും ബൃഹന്നളയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

അഭിമന്യു:— ഹേ, ഇതാരാണ്-

പരപ്പേറും മാറും, ചെറിയ വയറും,
ചീർത്ത തുടയും,
സ്ഥിരോന്നമ്രം തോളും കൃശതരമര-
ക്കെട്ടുമുടയോൻ?

---

൪൧. സൌഭദ്രൻ=അഭിമന്യു.

൪൨. സഹജാതർ=സഹോദരർ. ജനയിത്രി=അമ്മ.

വെറുംകൈകൊണ്ടേതസ്സുദ്ധമിവനെ-
ത്തിച്ചിതഹ മാം;
കരുത്തേറെച്ചേന്നിടിലുമിവനമ-
ത്തീലുടലിൽ മേ. (൪൭)

ബൃഹന്നള:— കുമാരൻ ഇതിലെ ഇതിലെ.

അഭിമന്യു:— ഏയ്! ഇതാരാണ് മറെറാരാൾ-
ഇണക്കമിയലാത്ത പെൺകുലവിഭൂ-
ഷ മെയ്യിലാകയാൽ
പിടിയ്ക്കുടയ കോപ്പണിഞ്ഞൊരു കരീ-
ന്ദ്രനെപ്പോലെയായ്,
ഉടൽപ്പൊരിച്ചു താനതാകിലുമുയ-
ർച്ച തേജസ്സിലാ-
ന്നു, മാവടിവെടുത്ത ധൂർജ്ജടി കണ-
ക്കു ശോഭിപ്പവൻ? (൪൮)

ബൃഹന്നള:— [സ്വഗതം] ഇവനെ ഇവിടെ കൊണ്ടു വന്ന ജ്യേഷ്ഠൻ എന്താണീച്ചെയ്യുതു്?

മുൻപോരിലേ വിജിതനെന്നപകീർത്തി ചേർത്തു;
മാഴ്കം സുഭദ്ര ദയിതാത്മജവിപ്രയോഗാൽ;
തോറെറന്നുവെച്ചു ഭഗവാനിവനിൽക്കയക്കും;
വാക്കെന്തിനേറെയഹ, ബാഹുബലം കെടുത്തു!
(൪൯)

ഭീമസേനൻ:— അർജ്ജുന—

ബൃഹന്നള:— അതേ, അർജ്ജുനന്റെ മകനാണിവൻ.

൪൮. പെൺകുലവിഭൂഷ=സ്ത്രീകൾക്കു ചേന്ന ആഭരണം.

ഭീമസേനൻ:— അതെ. [സ്വഗതം]

ഏവം ഞാനിവനെപ്പിടിച്ചതിലെഴും
കേടൊക്കെയോക്കാഞ്ഞയി-
ല്ലേ;-വൻ ശത്രുകരത്തിലായ മകനെ-
ക്കണ്ടിട്ടു കൺ ചിമ്മിടും?
ആവുന്നോളമപത്യവത്സലതയാ
വീക്ഷിച്ചു കൊള്ളട്ടെ, മാൽ
താവും ദ്രൌപദിയെന്നുനണ്ണിയിവനെ-
ക്കൊണ്ടിങ്ങു പോന്നീടിനേൻ. (൪൩)

ബൃഹന്നള:— [സ്വഗതം] ജ്യേഷ്ഠ, സംസാരിച്ചുകേൾപ്പാൻ എനിക്കു വളരെ കൌതുകമുണ്ട്. ജ്യേഷ്ഠൻ ഇവനെ സംസാരിപ്പിക്കൂ.

ഭീമസേനൻ:— അങ്ങിനെതന്നെ ഹേ, അഭിമന്യു,

അഭിമന്യു:— അഭിമന്യു എന്നോ?

ഭീമസേനൻ:— ഇവൻ എന്നോടു ശുണ്ഠിയെടുക്കയാണ്. താൻതന്നെ സംസാരിപ്പിച്ചുകൊൾക.

ബൃഹന്നള:— ഹേ, അഭിമന്യു,

അഭിമന്യു:- എന്ത് എന്ത്? അഭിമന്യു എന്നോ? ഹാ,

പേരെടുത്തു വിളിക്കുന്നു
നീചരും ക്ഷത്രവംശ്യരെ!
ഇതോ നടപ്പിങ്ങു? പിടി-
ച്ചതിൽപ്പെട്ടുമവജ്ഞയോ? (൪൪)

൪൩. അപത്യവത്സലതയാ=സന്താനവാത്സല്യത്താൽ.
൪൪. അവജ്ഞ=അനാദരം.

ബൃഹന്നള:— അഭിമന്യൂ, നിന്റെ അമ്മയ്ക്കു സുഖമല്ലയോ?

അഭിമന്യു:— എന്തെന്നു? അമ്മയ്ക്കോ?

നീയാരുവാൻ യുധിഷ്ഠിര-
നരപതിയോ, ഭീമനോ, ധനഞ്ജയനോ,?
എന്നോടു പിതൃജനമട്ടിൽ
സ്ത്രീവൃത്താന്തം കടന്നു ചോദിപ്പാൻ? (൪വ്വ)

ബൃഹന്നള:— അഭിമന്യൂ, ദേവകീപുത്രനായ കൃഷ്ണനു സുഖമല്ലയോ?

അഭിമന്യു:— എന്ത്, അവിടത്തേയും പേർ മാത്രമോ? അതെ, അതെ, ഭവാന്റെ സ്നേഹിതനു സുഖംതന്നെ!

[രണ്ടാളും അന്യോന്യം നോക്കിച്ചിരിക്കുന്നു]

അഭിമന്യു:— എന്താണിപ്പോൾ എന്നെ പുച്ഛിച്ചു ചിരിക്കുന്നത്?

ബൃഹന്നള:— ഒന്നുമില്ല.

അച്ഛനർജ്ജുനന,മ്മാമൻ
ജനാർദ്ദനനി,തോർക്കുകിൽ,
തരുണൻ ശിക്ഷിതാസ്ത്രൻ നീ
പോരിൽത്തോററതു ചേരുമേ! (൪ൻ)

അഭിമന്യു:— പുലമ്പാതിരിക്കൂ.

---

൪ വ്വ. സ്ത്രീവൃത്താന്തം=സ്ത്രീകളുടെ വർത്തമാനം.

൪ ൻ. തരുണൻ=ചെറുപ്പക്കാരൻ.

പതിവില്ലൊരു സംഗതിയ്ക്കുമാത്മ-
സ്തുതി ചെയ്യുന്നതു ഞങ്ങൾതൻകുലത്തിൽ;
ഫതരിൽത്തടവും ശരങ്ങൾ നോക്കു!
ബത! കണ്ടെത്തുകയില്ല പേരു വേറേ. (൫൦)

ബൃഹന്നള:— [ആത്മഗതം] ശരിയാണ് ഉണ്ണി പറ
ഞ്ഞതത്.

രഥാശ്വമത്തേഭഭടോൽക്കരത്തി-
ലൊന്നില്ലിവൻതൻകണയേററിടാതെ;
പതിക്കെനിയ്ക്കും പെട്ടമായിരുന്നു
രഥത്തെ ഞാനിട്ടു തിരിച്ചിടായ്കിൽ! (൫൧)

[പ്രകാശം] വാക്കിൽ വമ്പ് ഇങ്ങിനെ! എ
ങ്ങിനെയാണ് ഒരു കാലാൾ പിടിച്ചുകളഞ്ഞത്?

അഭിമന്യു:—

അശസ്ത്രനായിട്ടാണൊരാ-
ത്യതിൽ ഞാൻ പിടിപെട്ടുപോയ്:
അസ്ത്രഹീനനെയാരെയ്യു,
മച്ഛൻപാൎത്ഥനെയോൎക്കുകിൽ? (൫൨)

ഭീമസേനൻ:— [ആത്മഗതം]

ധന്യൻ താനൎജ്ജുനൻ: നേരേ
കേട്ടല്ലോ ശ്ലാഘ്യമായിവൻ,

൫൦. ആത്മസ്തുതി=ആത്മപ്രശംസ. വേറെ=അഭിമന്യുവി
ൽനിന്നല്ലാതെ.

൫൨. അശസ്ത്രൻ=നിരായുധൻ [ആയുധത്തോടുകൂടാത്ത
വൻ]

യുദ്ധങ്ങളിൽ മകൻേറയു-
മച്ഛൻേറയും പരാക്രമം! (൩൩)

രാജാ:— അഭിമന്യുവിനെ വേഗം കൊണ്ടുവരു. വേഗം.

ബൃഹന്നള:— കുമാരൻ ഇതിലെ ഇതിലേ. ഇതാ, മഹാരാജാവ്. കുമാരൻ അടുത്തുചെല്ലുക.

അഭിമന്യു:— ഉം, ആരുടെ മഹാരാജാവ്?

ബൃഹന്നള:— ഒരുതരത്. ബ്രാഹ്മണനോടുകൂടി ഇരിക്കുന്നു.

അഭിമന്യു:— ബ്രാഹ്മണനോ? [അടുത്തുചെന്ന്] ഭഗവൻ, ഞാൻ അഭിവാദ്യംചെയ്യുന്നു.

സന്ന്യാസി:— വരൂ, വത്സ ഉണ്ണി,

ധൈര്യം, മിടുക്ക, വിനയം, സ്വജനാനുകമ്പ,
മാധുര്യ,മററ വിജയം, നെടുവില്ലിൽ വീര്യം,
ഈമട്ടൊരച്ഛനുടെ സൽഗുണമൊക്കെ നേടൂ,
മററുള്ള നാൽവരുടെ വേണ്ട ഗുണത്തെയും നീ. (൩൪)

അഭിമന്യു:— ഞാൻ അനുഗൃഹീതനായി.

രാജാ:— വരു, വത്സ, മകനേ! എന്താണെന്നെ അഭിവാദ്യംചെയ്യാത്തത്? (ആത്മഗതം) അഹോ, കുറമ്പനാണ് ഈ ക്ഷത്രിയക്കുട്ടി. ഞാൻ ഇവൻെറ ഗർവ്വു മാററാം. (പ്രകാശം) ആരാണിവനെ പിടിച്ചത്?

---

൩൪. സ്വജനാനുകമ്പ=കൂററുകാരിൽ ദയ.

ഭീമസേനൻ:— മഹാരാജാവേ, ഞാൻ.

അഭിമന്യു:— ഒരു നിരായുധൻ എന്നു പറയുക.

ഭീമസേനൻ:— ശാന്തം പാപം!

തോൾ തടിച്ചു മിനുത്തുള്ള
കൈകൾ താനെൻെറയായുധം;
പോരാട്ടമവകൊണ്ടേ ഞാൻ;
വില്ലെടുക്കുന്നു ദുർബ്ബലർ! (൫൫)

അഭിമന്യു:— ഓഹോ,

കൈത്തണ്ടോരക്ഷൌഹിണിയാ-
ക്കാൎത്തൻ വീൎയ്യമകൈതവം,
ആ മദ്ധ്യമപിതാവോ നീ-
യ്?-വിടെയ്ക്കോത്തതീമൊഴി! (൫൬)

സന്ന്യാസി:— ഉണ്ണി, ആരാണീ മദ്ധ്യമൻ?

അഭിമന്യു:— കേട്ടാലും! അല്ലെങ്കിൽ, ഞങ്ങൾ ബ്രാ ണരോട് ഉത്തരം പറയാറില്ല; മറ്റൊരാൾ ചോദിച്ചാൽ നന്ന്.

രാജാ:— ആവട്ടെ, ആവട്ടെ! ഉണ്ണി ഞാൻ ചോ ദിക്കാം. ആരാണീ മദ്ധ്യമൻ?

അഭിമന്യു:— കേട്ടുകൊൾക: യാതൊരാളാണോ;

പുരാ ജരാസന്ധനെ വൻകഴുത്തിൽ
കയ്യായ കാളക്കയറിട്ടു കെട്ടി,
അസാദ്ധ്യമാമപ്പണി ചെയ്തുതീൎത്തു
കൃഷ്ണന്നു വെയ്ക്കാഞ്ഞതതാപ്പുമാൻ തൻ. ൫൭

---

൫൬. അകൈതവം=കളവില്ലാത്തത്.

൫൭. അത്=ആ പണി. (ജരാസന്ധവധം)

രാജാ:—

അരിശം മമ നിന്റെ തള്ളലാലി-
ല്ലു;-രിശം നീ പുനരല്പതുത്സവം മേ!
നേടകൊള്ളക, നില്പതെന്തു നീയെ'-
ന്നരചെയ്യാലപരാധിയാകുമോ ഞാൻ? (൫൭)

അഭിമന്യു:— ഹ്യന്നെ അനുഗ്രഹിക്കണമെന്നുണ്ടെ
ങ്കിൽ,
പിടിച്ചതിന്നുചിതമ-
മാചാരം ചെയ്ക കാൽകളിൽ;
കൈകൊണ്ടാനീതനെബ്ഭീമൻ
കൈകൊണ്ടേ വീണ്ടുകൊണ്ടുപോം! (൫൮)

[അനന്തരം ഉത്തരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു

ഉത്തരൻ:—

മിഥ്യാപരിശ്ലാഘ കടുപ്പമയ്യോ!
മിഥ്യാവചസ്സിൽ പ്രതിപത്തി വൃദ്ധന്മാർ
യുദ്ധത്തിനെപ്പററിയുരക്കെ, വാക്കാ-
ലൊത്തോതിടും ഞാൻ ഹൃദി ലജ്ജ കൊൾവു.
(൫൯)

[അടുത്തുചെന്നിട്ടു്] ഭഗവാനേ, ഞാൻ അഭിവാ
ദ്യം ചെയ്യുന്നു.

സന്ന്യാസി:— നല്ലതു വരട്ടെ!

ഉത്തരൻ:— അച്ഛ, ഞാൻ അഭിവാദ്യം ചെയ്യുന്നു.

രാജാ:— വരൂ, വത്സ കുമാര, ദീർഘായുസ്സായിരിക്കുക.

---

൫൮. ആനീതൻ=കൊണ്ടുവരപ്പെട്ടവൻ.

൫൯. മിഥ്യാപരിശ്ലാഘ=വാസ്തവവിരുദ്ധമായ ശ്ലാഘ.

ഉണ്ണി, വേല ചെയ്ത ഭടന്മാരെ പൂജിച്ചു കഴിഞ്ഞുവോ?

ഉത്തരൻ:— പൂജിച്ചുകഴിഞ്ഞു. ഏററവും പൂജിക്കേണ്ടവനെ പൂജിക്കുക.

രാജാ:— മകനേ, ആരെ?

ഉത്തരൻ:— ഇതാ, അത്രഭവാൻ ധനഞ്ജയനെ.

രാജാ:— എന്ത്, ധനഞ്ജയനേയോ?

ഉത്തരൻ:— അതേ. ഇദ്ദേഹം

ചുടുകാട്ടിൽനിന്നു വില്ലും
പടുകണ തീരാത്ത തൂണികളുമേന്തി,
അടരിൽബ്ഭീഷ്മാദിനൃപ-
ക്കടവും നമ്മൾക്കു രക്ഷയും നൽകി. (൬൫)

രാജാ:— ഇത് ഇങ്ങിനെയാണല്ലേ?

ബൃഹന്നള:— മഹാരാജാവു പ്രസാദിക്കണേ, പ്രസാദിക്കണേ!

കുട്ടിപ്പുതറിച്ചു പിടി-
ച്ചിട്ടിവനറിയുന്നതില്ല പൊരുതുകിലും;
ഒട്ടുക്കിതു താൻ താൻ ചെ-
യ്തിട്ടു പരൻ ചെയ്തതായ് നിനയ്ക്കുകയാം. (൬൬)

ഉത്തരൻ:— ഇവിടുന്നു സംശയം തീർത്തുകൊൾക: ഇതു പറഞ്ഞുതരും.

കൈത്തണ്ടമേൽ മറവില്ലാ-
യിതാ ഗാണ്ഡീവഞാൺവടു!

ഏറെ മാഞ്ഞുകഴിഞ്ഞിലി-
തീരാറാണ്ടുകൾ ചെൽകിലും. (൬൭)

ബൃഹന്നള:—
ഇതെൻ, കയ്ത്തണ്ടിൽ, വളക-
ളിട്ടിട്ടുണ്ടായിവന്നതായ്
ഇറുക്കത്താൽ നിറം മാറി-
ച്ചമഞ്ഞൊരു തഴമ്പു താൻ. (൬൮)

രാജാ:— ഞങ്ങൾ നോക്കട്ടെ.

ബൃഹന്നള:—
ഹരശരനിരയുടൽപ്പുൽകിയ
ഭരതഭവൻ ജിഷ്ണുവാണു ഞാനെങ്കിൽ,
ഇതു ഭീമസേനനായ് വരു-
മിതു നൃനം ധർമ്മപുത്രനൃപതിയുമാം. (൬൯)

രാജാ:— അല്ലയോ ധർമ്മരാജ, വൃകോദര, ധനഞ്ജയ, നിങ്ങളെന്താണ് എന്നെ വിശ്വസിക്കാത്തത്? ആവട്ടെ, സമയമാവട്ടെ. ബൃഹന്നളേ, നീ അകത്തെയ്ക്കു പോയ്ക്കൊൾക.

ബൃഹന്നള:— മഹാരാജാവിന്റെ കല്പന പോലെ.

യുധിഷ്ഠിരൻ:— അർജ്ജുന, അകത്തെയ്ക്കു പോകേണമെന്നില്ല; നമ്മുടെ പ്രതിജ്ഞ അവസാനിച്ചിരിക്കുന്നു.

അർജ്ജുനൻ:— ജ്യേഷ്ഠന്റെ കല്പന പോലെ.

---

൬൯. ഭരതഭവൻ=ഭരതവംശത്തിൽ ജനിച്ചവൻ.
ജിഷ്ണു=അർജ്ജുനൻ.

രാജാ:—

പ്രതിജ്ഞ നിറവേററാനായ്-
സ്സത്യസംഗരർ പാണ്ഡവർ
ശൂരന്മാർ വാഴ്കയാൽപ്പാരം
ശുദ്ധമായ്ത്തീർന്നിതെൻകുലം! (൬൬)

അഭിമന്യു:— [ആത്മഗതം] ഈ മാന്യന്മാർ എന്റെ പിതാക്കന്മാരാണോ? അതുകൊണ്ടു തന്നെയാണ്,

പഴിയ്ക്കുമെന്നോടരിശപ്പെടാത്തതും,
ചിരിച്ചുകൊണ്ടെന്നെയുടൻ പഴിപ്പതും,
ശുഭാന്തമായ് ഗോഗ്രഹണപ്രസംഗ,മെൻ-
പിതാക്കളെക്കണ്ടതുകൊണ്ടു ഭാഗ്യമേ! (൬൭)

[ഭീമസേനനോടു] അച്ഛാ,

മുല്പാടു വന്ദിച്ചീലല്ലോ
തൽപ്പാദ,മറിയാഞ്ഞു ഞാൻ,
മകൻറയിത്തെററിൽ മനം
കനിഞ്ഞരുളിടേണമേ? (൬൮)

ഭീമസേനൻ:— മകനേ, വരു, വരൂ. നീ പിതാവിന്നൊത്ത പരാക്രമിയായി ഭവിച്ചാലും.

അഭിമന്യു:— ഞാൻ അനുഗൃഹീതനായി.

ഭീമസേനൻ:— മകനേ, അച്ഛനെ വന്ദിയ്ക്കു.

അഭിമന്യു:— അച്ഛ, ഞാൻ അഭിവാദ്യംചെയ്യുന്നു.

---

൬൭. ശുഭാന്തഃ=ശുഭമായ അവസാനത്തോടു കൂടിയത്.

അർജ്ജുനൻ:— ഉണ്ണി, വരൂ, വരൂ.

ചിത്തം കുളിർപ്പിച്ചിടുമീ-
പ്പുത്രഗാത്രസമാഗമം,
പതിമ്മൂവാണ്ടു ചെന്നിട്ടു
ദൂരാൽത്തിരിയെവന്നതാം! (൬൯)

ഉണ്ണി വിരാടരാജാവിനെ അഭിവാദ്യംചെയ്യു.

അഭിമന്യു:— ഞാൻ അഭിവാദ്യംചെയ്യുന്നു.

രാജാ:— ഉണ്ണി, വരൂ, വരൂ.

ശ്രീമദ്യുധിഷ്ഠിരൻ ചേർന്ന മനസ്സുറപ്പും,
ഭീമന്റെ കെല്പു,മഥ വാസവിതൻ മിടുക്കും,
മാദ്രേയർതന്നഴകു, ബുദ്ധി, ജഗൽപ്രിയത്വം
ചേർത്തുന്ന കൃഷ്ണനുടെ കീർത്തിയുമേല്ക്ക നീ താൻ (൭൦)

[ആത്മഗതം] ഉത്തരാസഹവാസം എനിക്കു മനശ്ശല്യമുണ്ടാക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ എന്തു ചെയ്യേണ്ടൂ? ആവട്ടെ വഴി കണ്ടു. [പ്രകാശം] ആരവിടെ?

ഭടൻ:— (പ്രവേശിച്ച്) മഹാരാജാവു സപ്രോൽക്കർഷേണ വർത്തിച്ചാലും!

രാജാ:— കുറെ വെള്ളം.

ഭടൻ:— കല്പനപോലെ. (പോയി,പ്രവേശിച്ചു) ഇതാ, തണ്ണീർ.

---

൧൦. വാസവി=ഇന്ദ്രപുത്രൻ. [അർജ്ജുനൻ]

രാജാ:- (വാങ്ങിയിട്ട്) അർജ്ജുന, ഗോഗ്രഹണത്തിൽ ജയിച്ചതിന്നു പ്രതിഫലമായി ഉത്തരയെ വാങ്ങിക്കൊൾക.

യുധിഷ്ഠിരൻ:- (ആത്മഗതം) ഇതാ, തല താന്നു!

അർജ്ജുനൻ:- (ആത്മഗതം) എന്റെ ചാരിത്രം ളുക്കിനോക്കുകയാണോ? (പ്രകാശം) ഹേ, രാജാവേ,

അന്തഃപുരത്തെയെല്ലാം ഞാ-
നമ്മയെപ്പോലെ നണ്ണിനേൻ;
അങ്ങേകുമീയുത്തരയെ-
പ്പുത്രന്നായിട്ടു വാങ്ങുചൽ! (൫൭)

യുധിഷ്ഠിരൻ:- (ആത്മഗതം) ഇതാ, തല ഉയന്നു!

രാജാ:—

ദൃഢമാഹവശൂരരാം ഭവാന്മാ-
രുടെ മര്യാദയിലൂന്നിനിന്നിദാനീം
ശരിയായ് നിറവേററിവെച്ചിതന്തഃ-
പുരവാസത്തിന്നു തക്കതായ കർമ്മം. (൫൮)

ഇന്നു നല്ല നാളാണ്; ഉണ്ണിയുടെ വിവാഹം ഇന്നുതന്നെ നടത്താം.

യുധിഷ്ഠിരൻ:— ആവട്ടെ, ആവട്ടെ. പിതാമഹന്റെ അടുക്കലേക്ക് ഉത്തരനെ അയക്കാം.

രാജാ:— അങ്ങയുടെ ഇഷ്ടംപോലെ. ധർമ്മരാജ, വൃ

കോദര, ധനഞ്ജയ, ഭവാന്മാർ ഇതിലെ, ഇതി
ലെ. ഈ സന്തോഷത്തോടുകൂടിത്തന്നെ അ
കത്തെയ്ക്കുപോകാം.

എല്ലാവരും:-- അങ്ങിനെതന്നെ. (പോയി)

രണ്ടാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

മൂന്നാമങ്കം

[ഒരു സൂതൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

സൂതൻ:— ഹേ, ഹേ, സപ്തക്ഷത്രിയാചാര്യരെ മുൻ
നിർത്തിയ ക്ഷത്രിയന്മാരോട് അറിയിക്കുവിൻ,
അറിയിക്കുവിൻ! ഇതാ,

മുരാരിയുടെ ചക്രമെന്നതു നിന-
ച്ചു കൂസാതെയും,
ചിരാപഗതരാം പൃഥാതനയരെ-
ഗ്ഗണിക്കാതെയും,
ശരിക്കു പടവില്ലിണങ്ങിയ കുരു-
ക്കൾ കാക്കായ്ക്കയാൽ
ഹരിച്ചിതഭിമന്യുവെ;- സ്സപദി ല-
ജ്ജ പൂണ്ടിടുവിൻ! (൧)

---

൧. ചിരാപഗതർ=ഏറെക്കാലമായിട്ട് എങ്ങോട്ടോ പോയിരിക്കുന്നവർ. ഹരിച്ചു=കൊണ്ടുപോയി

എന്ന്

[പിന്നെ ഭീഷ്മരും ദ്രോണരും പ്രവേശിക്കുന്നു]

ദ്രോണർ:— സൂത, പറക, പറക!

ആരാഹന്ത ഹരിച്ചു യുദ്ധപടുവാ-
മെൻശിഷ്യദായാദനെ?-
പ്പോരാടാൻ കൊതിയേവനുണ്ടിവിടെയെൻ—
ദിവ്യാസ്ത്രവൃന്ദങ്ങളായ്?
പേരുററായവനേയുമസ്ത്രബലവും
ചൊല്ലീടുകെല്ലാം ഭവാൻ;
പോരും പത്രികളായ ദൂതരെ മുറ-
യ്ക്കങ്ങോട്ടയയ്ക്കട്ടെഞാൻ! (൧)

ഭീഷ്മർ:— സൂത, പറക, പറക:

തോററിട്ടൊഴിക്കലറിയാത്തവനെന്ന കേട്ടാൽ
ചോരത്തിളപ്പൊടു പുറംതിരിയാതെ നില്ക്കു,
ഇക്കൊച്ചുകുഞ്ഞനെയേതുഗജപ്പിടുത്ത-
ക്കാരൻ പിടിച്ചിതിഹ കൂട്ടമകന്ന ലാക്കിൽ? (൨)

[അനന്തരം ദുര്യോധനനും, കർണ്ണനും, ശകുനിയും പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ദുര്യോധനൻ:— സൂത, പറക, പറക: ആരാണ് അഭിമന്യുവിനെ കൊണ്ടുപോയത്? ഞാൻ തന്നെ അവനെ വിടുവിക്കാം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

---

൧. പോരും=ത്രാണിയുള്ള പത്രികം=ശരങ്ങളും.

ഇവനുടയ പിതാക്കന്മാരാൽ ഞാൻ വൈരിയല്ലോ;
ജനമിതിലതിനാലേ ദോഷമെന്നിൽച്ചുമത്തും;
ഇവനിൽ മമതയും മേ കൂട്ടമാപ്പാൎത്ഥരെക്കാ-
ളി,—ഹ കുലകലഹത്തിൽക്കുട്ടികൾക്കെന്തു കുററം?
(൮)

കൎണ്ണൻ:— ഗാന്ധാരീനന്ദന, അതിസ്നേഹത്തിലും അന്ത്രപനിലയിലുമാണ് അങ്ങു പറഞ്ഞത്. എന്നാൽ,

ഓക്കേണ്ട ബന്ധുനിലയാ ശത്രുവെന്നതോ; നി-
ന്നിഷ്ടത്തിനല്ലിയടർമുന്നിലനൎത്ഥമേറെ?
നാം രക്ഷ നൽകിയതുമില്ലഭിമന്യുവിന്നു;
ചാപം കളഞ്ഞിനിയെടുക്കുക വല്ക്കലങ്ങൾ! (൯)

ശകുനി:— സൌഭദ്രനു രക്ഷിതാക്കന്മാർ വളരെയുണ്ടല്ലോ. വിടുതി കിട്ടിയതായിത്തന്നെ കരുതാം. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

പാൎത്ഥൻതൻമകനെന്നറിഞ്ഞു തനിയേ
കൈവിട്ടിടും; കൃഷ്ണനെ-
പ്പേൎത്തോൎത്തും സമരാങ്കണാവജിതനെ-
ബ്ഭൂപൻ വിരാടൻ വിടും;
ചീററത്താൽക്കരി വീശിടും മുസലിയെ-
പ്പേടിച്ചു വിട്ടെന്നുമാം;
കൂററൻ മാരുതിയോ രിപുപ്രബലരെ-
ക്കൊമ്പുററിട്ടു കൊണ്ടങ്ങുപോം. (൧൦)

---

൧൦. സമ...ജിതനെ=പോർക്കളത്തിൽനിന്നു പിടിച്ചുകൊണ്ടുപോകപ്പെട്ടവനെ. മുസലി=ബലരാമൻ. രിപുപ്രവരരെ=ബലമേറിയ വൈരികളെ.

ദ്രോണർ:— സൂത, പറക, പറക: എങ്ങിനെയാണ് പിടിയിൽപ്പെട്ടുപോയത്?

തേരെങ്ങാനും ചെരിഞ്ഞോ? കുതിര പതറിയോ?
ഭൂമി ചക്രത്തെ നിൎത്താൻ
പോരെന്നായോ? കഴിഞ്ഞോ കണകൾ?പിഴനിനക്കേററിതോ? ഞാൺമുറിഞ്ഞോ?
പോൎക്കളത്തിൽക്കേടേവമുണ്ടാം രഥികന്നുവിധിയാൽ;
ശത്രുശസ്ത്രങ്ങളേററം
ചേരാം വല്ലായ്മ;-യെന്നാലവനരിയ പയററിന്നു മേലാളിയല്ലോ. (൧)

സൂതൻ:— തിരുമേനി ധനുർവ്വേദം പുരുഷാകൃതി പൂണ്ടതാണെന്ന് ഇവിടെയ്ക്കറിഞ്ഞുകൂടെയോ?

ഇതിൽബ്ഭവാൻ ചൊല്ലിയ ദോഷമൊന്നുമില്ല, സംഖ്യബാണാൎപ്പിതനാ മഹാരഥൻ;
അലാതചക്രോപമമെൻെറ തേരെതിൎത്തണഞ്ഞു കാലാളൊരുവൻ പിടിച്ചതേ. (൨)

എല്ലാവരും:— കാലാളോ?

ദ്രോണർ:— എങ്ങിനെയുള്ളവനാണ് ആ കാലാൾ?

സൂതൻ:— രൂപമോ പരാക്രമമോ അടിയൻ പറയേണ്ടു?

ഭീഷ്മർ:— രൂപം സ്ത്രീകൾക്ക്; പുരുഷന്മാൎക്കു പരാക്രമമാണ്. അതിനാൽ അവൻെറ പരാക്രമം പറയുക.

---

൧. രഥികൻ=തേരിലേറി പൊരുതുന്നവൻ.

സൂതൻ:— തിരുമേനി,—

ദുര്യോധനൻ:—

എന്തിനായ് നീ പുകഴ്ത്തുന്നു
കേമമായിട്ടൊരുത്തനെ?
ചൊൽക, മേ ഭയമില്ലാ, യാൾ
വായുവേഗാഢ്യനാകിലും. (൯)

സൂതൻ:— മഹാരാജാവു കേൾക്കണം. ആയാളാകട്ടെ,

കുതിരകളെജ്ജവമൊട്ടവ-
ന്നതിലംഘിച്ചഗ്രസീമ്നി കൈവെച്ചാൻ;
നിശ്ചലമായ് നിന്നു രഥം
നീട്ടിയ വാജികഴുത്തോടും! (൧൦)

ഭീഷ്മർ:— എന്നാൽ ആയുധം വെയ്ക്കാം.

എല്ലാവരും:— എന്തുകൊണ്ട്?

ഭീഷ്മർ:— കൈ വെച്ചു തേരിളകിടാതെനിറുത്തിയെങ്കിൽ
ഭീമന്റെ വാർമതിയിലാണവനെന്നുറക്കാം:
പണ്ടായവൻ ദ്രുപദജാഹരണത്തിൽ വെന്നു-
വല്ലോ ജയദ്രഥനെയാശു പദാതിയായ താൻ. (൧൧)

ദ്രോണർ:— ഗാംഗേയൻ പറയുന്നതു ശരിയാണ്. കുട്ടിക്കാലത്തു പഠിപ്പിച്ചുതുടങ്ങിയതു മുതൽക്ക് അവന്റെ ഗതിവേഗം എനിക്കറിയാം.

൧൦. വാജി=കുതിര.

കളരിയിൽ വെച്ച്,
ചെവിവരെയുമൊരമ്പവൻ വലിച്ചെ-
യ്യുളവു, ശിരസ്സു വിറച്ചതായുരച്ചേൻ;
ഉടനവനിഷുവൊത്തു പായ്പ്പിടിച്ചാൻ
ശരമതു, ലാക്കു തെടുന്നതിന്നു മുന്നേ. (൫൨)

ശകുനി:— അയ്യ, ചിരിവരും പറയുന്നതു കേട്ടാൽ!
ഞാൻ ഇവിടുത്തോടൊന്നു ചോദിക്കട്ടെയോ?
ഇല്ല പാരിൽക്കരുത്തന്യ-
ന്നെല്ലാം ചെല്ലുന്നിതിഷ്ടരിൽ!
എങ്ങും നിറഞ്ഞു കാണുന്നോ
നിങ്ങളൊട്ടുക്കു പാർത്ഥരെ? (൫൩)

ഭീഷ്മർ:— ഗാന്ധാരരാജാവേ, എല്ലാം അനുമാനം കൊണ്ടു പറകയാണ്.
തേരേറി വില്ലമ്പുകളേന്തിയല്ലേ,
പോരിന്നു പോവുന്നു പരക്കെ നമ്മൾ;
രണ്ടാൾ വെറുംകയ്യൊടടക്കി ചെൽവോ-
രുണ്ടാ പ്രലംബാരിവൃകോദരന്മാർ! (൫൪)

ശകുനി:—
ആരോ തനിയേ വെന്നു
സാഹസപരരായ നമ്മളെസ്സാഹസാ;
ഉത്തരനാമവേനയും
ചിലരർജ്ജുനനെന്നുരച്ചേക്കാം? (൫൫)

---

൫൨. ഇഷു=ശരം.

൫൪. പ്രലം.........രന്മാർ=ബലരാമനും ഭീമനും.

ദ്രോണർ:— ഹേ, ഗാന്ധാരരാജവേ, ഇതിലും ഭവാ
ന്നു സംശയമുണ്ടോ?

ദൃഢമുത്തരനും വലിക്കുമോ വി-
ല്ലി, ടിവാളിന്റെയിരമ്പൽ ചേർത്തു പോരിൽ
രവി,യുത്തരബാണരാജിയാലും
വെയിലററൊട്ടിടയസ്തമിച്ചുപോമോ? (൫൬)

ഭീഷ്മർ:— ഗാന്ധാരീനന്ദന, വെളിവായിപ്പറയാം.

അങ്ങയ്ക്കു മനസ്സിലായില്ലേ,
ബാണപുംഖാക്ഷരം ചേർന്ന
ഞാൺനാവിൻ വചനങ്ങളാൽ?
വിൽ വലിച്ചതു പാർത്ഥൻ താൻ;
ചെവി നൽകീലയോ ഭവാൻ? (൫൭)

സൂതൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] തിരുമേനി വിജയിച്ചാലും!
ഒരു ശാന്തികർമ്മം കഴിക്കണം.

ഭീഷ്മർ:— എന്തിന്?

സൂതൻ:—

ഇതങ്ങു ചെയ്യാറുണ്ടല്ലോ
ധ്വജത്തെക്കണ തീണ്ടിയാൽ;
ഇതാ, ആരുടെയോ ബാണം!
കടയ്ക്കൽക്കാണ്മതുണ്ടു പേർ. (൫൮)

ഭീഷ്മർ:— കൊണ്ടുവരൂ.

[സൂതൻ കൊണ്ടു ചെല്ലുന്നു.]

---

൫൭. ഞാണൊലികളെ വാക്കുകളായി കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ഭീഷ്മർ:— [വാങ്ങി നോക്കിയിട്ട] ഉണ്ണീ, ഗാന്ധാര രാജാവേ, പ്രായാധിക്യത്താൽ എന്റെ കണ്ണിന്നു കാഴ്ച പോരാ. ഇതൊന്നു വായിക്കൂ.

ശകുനി:— [വാങ്ങി വായിച്ചിട്ട്] അർജ്ജുനന്റെ. [എന്നു വലിച്ചെറിയുന്നു. അതു ദ്രോണരുടെ കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു.]

ദ്രോണർ:— [ബാണമെടുത്തിട്ട] ഉണ്ണീ, വരൂ, വരൂ!

ഇതാ, ഭീഷ്മരെ വന്ദിപ്പാ-
നെൻശിഷ്യൻ വിട്ട സായകം,
എന്നെ ക്രമേണ വന്ദിപ്പാൻ
മന്നിൽ വീണിതു കാല്ക്കലായ്! (൧൯)

ശകുനി:— ശരംകൊണ്ടുള്ള ഊഹം ശരിയല്ല.

ഭടനർജ്ജുനനെന്നൊരുത്തനുണ്ടാം;
ദൃഢമീയമ്പവനെയ്തു വിട്ടതാവാം;
അഥവാ, തെളിവായ് വരുത്തിടേണം
ചിതമോടുത്തരനുള്ള കയ്യെഴുത്തും. (൨൦)

ദുര്യോധനൻ:—

അവർക്കു രാജ്യം നൽകിപ്പാ-
നനൃതം, ചൊൽവതാകിലോ!
ദൃഢം ധർമ്മജനെക്കണ്ടാൽ
കൊടുക്കാം പാതി നാട്ടു ഞാൻ. (൨൧)

ഭടൻ:— [പ്രവേശിച്ച്] മഹാരാജാവു ജയിച്ചാലും! വിരാടനഗരത്തിൽനിന്ന് ഒരു ദൂതൻ വന്നിരിക്കുന്നു.

---

൨൧. അനൃതം=കളവ്

ദുര്യോധനൻ:— കൂട്ടിക്കൊണ്ടു വാ.

ഭടൻ:— മഹാരാജാവിന്റെ കല്പന പോലെ, [പോയി]

[പിന്നെ ഉത്തരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.]

ഉത്തരൻ:—

മുറയ്ക്കു തുരഗങ്ങളെപ്പുതുജവ-
 ത്തിലോടിയ്ക്കിലും,
കുറച്ചുവഴി പോരുവാൻ മമ രഥം
 വിളംബിച്ചുപോയ്;
കിരീടിശരകൃത്തരാം കരികളാൽ
 നിറപ്പാറതാം
ധരിത്രിയിൽ ഞെരുങ്ങിയാണഹഹ! പോ-
 ന്നതെൻവാജികൾ. (൨൨)

[അടുത്തുചെന്നു തൊഴുത്] ആചാര്യപിതാമഹാദികളായ എല്ലാ രാജാക്കന്മാരേയും ഞാൻ അഭിവാദ്യംചെയ്യുന്നു.

എല്ലാവരും:— ഉണ്ണീ, ദീർഘായുസ്സായിരിയ്ക്കുക!

ദ്രോണർ:— അവിടുന്ന്, വിരാടേശ്വരൻ എന്താണ പറഞ്ഞയച്ചിട്ടുള്ളത്?

ഉത്തരൻ:— അവിടുന്നല്ല എന്നെ അയച്ചത്

ദ്രോണർ:— പിന്നെ ആരാണ് ഉണ്ണിയെ പറഞ്ഞയച്ചത്?

---

൨൨. വിളംബിച്ചു=താമസിച്ചു കിരീടിശരകൃത്തർ=അർജ്ജുനന്റെ ബാണങ്ങളേറ്റു മെയ് മുറിഞ്ഞവരുകൾ.

ഉത്തരൻ:— അത്രഭവാൻ യുധിഷ്ഠിരൻ.

ദ്രോണർ:— എന്താണ് ധർമ്മരാജൻ പറഞ്ഞയച്ചിട്ടുള്ളത്?

ഉത്തരൻ:— കേട്ടാലും:

ഉത്തരയെ സ്നുഷയായ് മേ
കിട്ടി; നൃപന്മാരെ ഞാൻ ക്ഷണിയ്ക്കുന്നു;
അവിടെത്താനോ? ഇങ്ങോ?
പരിണയമെവിടത്തിൽ വെച്ചു ചെയ്യേണ്ടു?
(൨൭)

ശകുനി:— അവിടെത്തന്നെ, അവിടെത്തന്നെ!

ദ്രോണർ:—

ഏവം ഞാൻ വാർത്തയെത്തിച്ചേൻ;
തീർന്നിട്ടില്ലഞ്ചുരാത്രിയും;
ധർമ്മത്താലേററതാം ഭിക്ഷ
ധർമ്മത്താൽത്തന്നെ നൽക മേ, (൨൮)

ദുര്യോധനൻ:—

ഓഹോ, രാജ്യമിതാ നൽകീ
മുന്മട്ടിൽപ്പാണ്ഡവർക്ക ഞാൻ:
ചത്താലും മർത്ത്യരെപ്പോരും
സത്യം നിൽക്കുകിൽ നിൽക്കുമേ!

---

൨൮. വാർത്ത=പാണ്ഡവന്മാരുടെ വർത്തമാനം.

ദ്രോണർ:—

അഹോ! സന്തുഷ്ടർ നാമെല്ലാം
ഗൃഹച്ഛിദ്രം നശിക്കയാൽ
ഇമ്മന്നൊക്കെബ്ഭരിക്കട്ടേ
നമ്മൾതൻ നൃപവുംഗവൻ!

[എല്ലാവരും പോയി. മൂന്നാം അങ്കം കഴിഞ്ഞു]

ശുദ്ധിപത്രം

ഭാഗം	വരി	അശുദ്ധം	ശുദ്ധം
൨.	൧൦	ഭ്രജം	ഭ്രൂജം
൪.	൨൧	ത്തിച്ച്	ത്ത്യ്യ്
൬.	൯	ദഹനനൽ	ദഹനനിൽ
ഡി.	൧൬	ച്ചാച്ച	ച്ചാച്ച്
൭.	൩.	തിക്ക	തീക്ക
ഡി.	൧൬	ഭീക്ഷ്മ	ഭീഷ്മ
൧൦.	൧൧	മപാ	മപ
ഡി.	൧൬	മൊക്കുന്ന	മൊക്കുന്നി
൧൭.	൯.	വൃഥാ തനെ!	പൃഥാതനയ
൨൫.	൯.	ലിരര	ലിരവ
൩൫.	൧൬	രൊല	രൊലി
൩൬.	൧൧	നാന	നാനാ
൪൦.	൨൪	യുദ്ധാ	യുദ്ധം
൪൪.	൩.	മെന്തു	മെന്തു
ഡി.	൧൪	കരിളിൽ	കരികളിൽ
൪൭.	൨൮	കൊണ്ടുക്കള	കൊണ്ടുള്ള
൫൧.	൭	ആ സ്വാ	ആ സ്വ
൫൨.	൧൯	മെമ്മു	മെന്നു
൫൩.	൧൭.	പയറം	വയറം
൬൦.	൫	ഞെൻ	ഞാൻ
൬൪.	൮	ധിഷ്ഠിരൻ	ധിഷ്ഠിരനു
൬൫.	൧൧	വാങ്ങുവൽ	വാങ്ങുവൻ
ഡി.	൧൭	വിവാഹാ	വിവാഹം
൬൮.	൫	പുംഗവൻ	പുംഗവൻ

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി

കേരള സാഹിത്യ
അക്കാദമി